ANTONII MIZALDI MONSLVCIANI METEOROLOGIA SIVE

perſpicua declaratio rerũ quæ in aëre fiunt, id eſt, pluuiæ, grandinis, tonitrui, & id genus aliorum cauſas, generationem, naturã, differentias & effectus ἀφοριστικῶς καὶ μεθοδικῶς exhibens.

PARISIIS,

Apud Bartholomæum Macæum, in monte D. Hilarij, ſub Scuto Britanniæ.

M. D. LXXXVII.

Cum Priuilegio Regis.

In Mizaldi libellum, Gulielmus Muſtela Bellouacenſis gymnaſij Lutetiæ archididaſcalus.

Libelle, doctis & bonis eſto patens:
Claudare rudibus improbiſq́;: nec magis
Libenter & benignius quenquam velis
Accipere, quàm cui maximè cordi eſt, tibi
Fauere talem commodè frui ſine:
Fructum voluptatis pleniſſimum feret.

Μωμήσεταί τις θᾶσσον
ἢ μιμήσεται.

VIRO TVM VIRTVTIbus tum literis ornatissimo, Mauro Musæo Lutetiano, Antonius Mizaldus Monslucianus. S. P. D.

EQVIDEM in ea semper fui sententia, Musæe doctissime, plurimum prodesse, ad Physicen & naturæ cognitionem ingenia à teneris assuefacere: propterea quod in rerum naturam miraculi plenissimam intuẽs animus, fateri re ipsa cogitur, illius autorẽ & gubernatorem esse Deum: cuius vna sibi vbique consentiens harmonia, quid aliud (obsecro te) quàm impiã quorundã impietatem arguere videtur? quibus mundus hic totus quantus est, casu potius quàm vlla æternæ mentis prouidentia cõditus esse, moderarique improbè existimatur. De quorũ planè vipereo fermẽto (Epicureorũ inquã) malè feriati aliquot prodierũt: qui quũ impressa in rerũ natura, diuinitatis vestigia nullo modo agnoscant, imò verò Deũ ipsum (ô scelus) impiè negent, à Physices studiis ran-

quam futilibus, ingenia abducere modis omnibus conantur. Quod quàm absurdè, si placet, disquiramus. In primis nisi rerum naturæ cognitio, vim maximã cum ad alia, tũ ad alẽdã & cõfirmãdam religionẽ haberet, si inutilis (vt nugãtur) aut cõmentitia esset, diuinus Plato Deũ in rerũ natura haud obscurè cognosci nũquam (opinor) scripsisset. Quid inquã Plato? imò verò Paulus verè sydus apostolicum, inuisibilia Dei, à creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspici. Addam quòd præter vtilitates quas Philosophiæ pars ea ingentes ad vitã affert, etiã cogitationes nostras in vnius Dei rerũ naturę authoris admirationẽ peropportunè conuertit, mẽtémque inexplebili iucunditate afficit: & (vt scite à Platone est scriptũ) oculos barbarico cœno pollutos emaculat, ac deterso squallore ad præstãtissima quæq; erigit. Tuenda itaq; sunt nobis huiuscemodi studia, passimq; cõmẽdãda: & quoad ei⁹ fieri potest, exornanda: approbatis vbiq; rerum naturæ causis: quas (vt habet poeta) qui potuit cognoscere, fœlix. Quæ ideo hic à me scribũtur, vir ornatissime, nõ quòd Sus Mineruã docere velim, quin potius ἱππέα (vt est apud Platonem) εἰς πεδίον προκαλεῖν.

Nam

Nam te in vniuersa Philosophia, nedum sola Physice, & intransmutabilium Dei opificiorum, omni admiratione superiorũ, cõtẽplatione ac cognitione diligenter versatũ tam certò scio, quàm quod est certissimum. Præterea, artiũ omniũ liberaliũ studia, quibus te generosi parentes statim ab optimis præceptorib⁹ (quod magnũ est & præcipuũ) singulari prudentia formãdũ curarũt: quæ adhuc hodie sic in te elucere videmus, vt è mediis scholis pedẽ nunc primùm mouisse existimeris. Taceo insuper morũ integritatem, & raræ cuiusdã pietatis ac prudentiæ imaginẽ inimitabilẽ: ad hæc in rebus quantumcunq; arduis cõsiliũ supra annos maturum: in obeundisq; negotiis cũ priuatis tum publicis oculatissimũ à fronte & tergo iudicium, cum optato semper fine fœlicissimũ. Quarũ rerũ & hic & apud Heluetios (vbi Regis & regni nomine legatũ iã quarto & vltra auspicatissimè egisti) præclarissima à te edita sunt exempla: quibus apud Franciscu Regẽ olim nostrum, & eius filiũ Henricum paternarũ virtutũ vnà cum regno verè hæredem, ac reliquos principes (quibus placuisse non vltima laus est) quantum gratiæ tibi conciliaueris, non est in tã recenti memo-

ria,quòd amplius memorabile faciã. Quòd si ex Academicorum sententia, non temere nomina rebus indũtur. Diuum numine, & fato quodam, Musæus dici appellaríque videberis. Nã siue id nominis à Musis (quarum cultor diligẽtissimus, & fautor liberalissimus haberis) siue ἀπὸ τοῦ Μουσείου (quod Latinis domicilium Musis dicatum,& eruditorum diuersorium sonat) deriuemus: nulli mortalium nomenclatura hæc aptior conuenientiórque censebitur, quàm tibi vni: quem docti omnibus & bonis, ædes vbique patẽtes habere,& in his de honestis disciplinis quasi in celebri quodam musæo agere, manúque nequaquã auara eruditos omneis & eorũ lucubrationes excipere, cũ multis scimus & nouimus. Cæterũ si prisco rum annales per tuã patientiã hîc paulò penitius licet excutere, antiquitatem Musæos quatuor, viros vtiq; bonos& doctos, tibi co gnomines ac similes habuisse reperiemus. Vnũ, Eumolphi filium, qui omniũ primus Athenis Deorũ γενεαλογίαν, ac Herus & Leandri amores Græcis versib⁹ ingeniosè perinde ac eleganter conscripsit. Alterum Eleu sinum Orphei discipulũ, qui vitæ præcepta ad filiũ tribus versuum milibus Græcè itidẽ ediditse

edidisse fertur. Tertium Thebanum, qui μελῳδὸς aut (si mauis) Lyricus fuit poeta, multorum hymnorum, & Græcorum canticorum autor. Quartũ Ephesium, qui Eumenis & Attali regum Pergami tempore, Pergamẽses res, & de Perside libros decem Græcè exarauit. Queis te quintum, Musæum nimirum Gallicum, numero impari & mysterio haudquaquam carente, si pateris, iure accensebimus: nã vita inculpata, & dicendi scribendíque maiestate, cũ pari verborum pondere ac sententiarum grauitate adprime te valere, præter multa, fidẽ nobis faciunt quę à te haud ita pridem sunt emissa poemata: vt interim orationes multas omittam, quas iuuenis summo cum applausu, & numeroso theatro publicè habuisti: aliáque non pauca, quæ domi premis, & quotidie meditaris, exemplo omnibus qui tecum natalium splendore, & fœlici fortunæ successu gaudent, sanè imitabili. Sed hæc satis. Accipies igitur ornatissime Musæe, hosce rerum aëriarum commentariolos nostros ea mente ac animo, quem gerere soles erga bonas literas: quibus & iuuandis, & illarum cultoribus fouendis, quẽadmodum fœlicissimo sydere natus es,

ita faciat Deus Opt. Max. vt quàm diutissimè illis superstes conserueris. Vale, ex collegio Bellouaco Lutetiæ. Cal. Septembris Anno M.D.XXXVII.

Ad eundem.

Magnos agricolæ Deos adorant,
Concepta ratione nunc corollis,
Nunc pomis quoque, vilibúsue libis:
Nec fas est dare paup rem, quod vltra
Si det fit graue: nam Dij intuentur
Qui census hominum: nec est probata
Res illis magis, vlla, quàm voluntas.
Hanc autem tibi iam diu dicatam
Vir doctissime, nunc fero libenter.

Lectori physiophilo Salutem.

NOTA est Græcorum sententia amice Lector, ὀυχ ὡς θέλομεν, ἀλλ' ὡς δυνάμεθα. Ante menses aliquot aerias Ephemerides tibi cādidè impertiuimus, omnium auræ commotionum, & fortuitarum tempestatum signa vbique gentium quotidie ob oculos ponentes: maximè ab his rebus quæ in Cælo, Aere, Aqua, & Terra palam omnibus apparent. Libebat si commodè per occupationes liceret, pro misso meo me vtcunque apud te liberare: hoc est Meteorologiam, & rerum aeriarum promissos commentariolos, dictarum tempestatum causas, species, generationem, naturam, differentias, effectus & alia ἀφοριστικῶς καὶ μεθοδικῶς exhibentes, tibi ex vmbra in lucem proferre: atque adeò quidquid id est, ex patentissimo cum Latinorum, tum Græcorum campo, in augustum agellum reuocare. Sed vt recta consilia comitem plerunque habent τὴν διαβόλην καὶ κολύμην, ecce cogor pro thesauro (vt est in prouerbio) carbones tibi obtrudere, pro pingui segete lolium & steriles auenas. Nam temporum inuidia, & quorundam mores planè morosi, otij quidquid erat quod in tuam rem deuoueramus, nobis non dicam inuiderunt, sed penitus interceperunt, quod vtinam tam multis notum nō esset, quàm mihi vel ipsa cogitatione molestum. Taceo amicorum inimicas preces, & eruditorum literas aliquot, iactam primitiarum nostrarum aleam probantes, & bene cecidisse admonentes, pro-

indéque ad aliarum lucubrationum nostrarum editionem sedulo inuitantes. Quorũ exhortatio & authoritas, quemnam vel de mediocri schola virum non reddat? quem non etiam claudum & inuitum vel in medio foro saltare faciat? Itaque his & plerisque aliis quæ prudens reticeo, nos domi forísque exagitantibus, opusculum præcipitare sustinuimus: ea duntaxat in illo paucis & dilucidè percurrentes, quæ Ephemeridibus nostris lucem qualemcunque, & vtilitatem cum iucunditate parem, rerum cæli & naturæ candidatis allatura sperauimus. Ex quo factum est, vt summa duntaxat tempestatum capita, quarum Ephemerides nostræ signa proponunt, mutato alicubi ordine, hîc attigerimus: vt intelligas alterum alterius opem poscere, & nexum indiuiduum vnà sustinere. Quæ ad fontium, mineralium, & rerum inferiorum generationem pertinent, necnon ad aquarum proprietates, hic ne γὺ quidem (quod dicunt) à me expectabis: vt quæ alterius sint instituti, & fusißimè apud Aristotelem ac alios plerosque physiologos omnes paßim tradita. Hæc igitur à me impræsentiarum accipies Φιλόπονε φυσιόφιλε: *quæ si placere audiuero, ad paulò* φυσικώτερα καὶ ἀστρολογώτερα (*vt* ἰατρομαθηματικὰ *tacebam*) *tibi in Solem breui emittenda, me non mediocriter subinuitabis. Vale fœlix, vel potius mecum semper esto.*

Meteorologia hæc habet.

Aphoriſmi in ſumma, 366.

ANTONII MIZALDI MONSLVCIANI METEOrologia, siue rerum aëriarum commentariolus ἀφοριστικῶς elaboratus.

Quid Meteorum, quotuplex, quæ eius ratio, species, causæ, & alia.

QVIA rerum aëriarum tractatio, suam habet cōtemplationem, & præsentes summa cum voluptate commoditates, pretium operæ facturum me puto, si in gratiam Philosophiæ candidatorum, ea methodo qua in Ephemeridibus nostris est progressũ, nonnulla commentarioli vice, ab ipsis elementis auspicatus, μεθοδικῶς ϗ ἀφοριστικῶς hic adnotauero. Itaque vt verba (quod dicunt) in rem conferam. Rerum aëriarum cognitio, cōmoda & vtilis.

2 *Meteorum Philosophorum filij, mutuata à Græcis voce, definiuerunt esse corpus ex vapore, aut exhalatione, vel vtraque simul compositum: & in aëre aut terra genitum, vel apparens. Latini impreßionẽ dixerunt: quòd in terra seu aëre cælestiu corporum virtute, non neglecta loci natura, imprimi videatur.* Meteori definitio. Quid Latinis impreßio.

3 *Meteororũ quoddam est aquosum, ex meris vaporibus in media & infima aëris regione (vt postea dicemus)* Meteorã aquosum.

cemus)necnon imis terræ visceribus editum: cuius classem agnoscunt pluuia,ros,pruina,grando,fontes, flumina,& similia.

Meteorū ignitum.

Aliud est ignitum,ex sicco halitu siue exhalatione in tribus aëris domicilijs conflatum:cuius vexillū sequuntur cometæ,traiectiones,lanceæ ardentes, capræ,draco volans,ignes fatui,& alia pleraque. 4

Meteorū medium ac mistū.

Tertium medium dici solet, partim à vapore, partim ab exhalatione,aut remistis fumis prosiliēs: sub quo merent tonitrua,fulmina, venti, halo, nubium colores,iris,& similia. 5

Quid exhalatio,& vnde.

Fumorum ex quibus meteorum omne exoritur, duæ sunt species. Vna calida perinde ac sicca terrestris & inflammabilis:quæ vt Latinis exhalatio & expiramentum, ita Græcis ἀναθυμίασις ϗ θυμίαμα rite dici consueuit. Hanc terra vbique ferè porosa & foraminulenta,sua & cælestium corporum vi parit, & exhalat. 6

Quid vapor, & vnde.

Altera calida est & humida, ex aqua & madefactis terræ partibus,imperante cælo & insita natura in sublime exhausta:cui Græci τοῦ ἀτμοῦ, Latini vaporis nomen dederunt. 7

Meteororum causa efficiens & prima.

Meteororum efficiens causa, & secūdum Deum primaria Aristoteli sunt Solis & stellarum motus, lumen,& quæ ab his manant qualitates materiam sursum perlatam adiutante locorum natura elaborantes,& immutantes. 8

Meteororum causa mate-

Materialis causa remota, sunt aqua & terra, quarū substantiales formas stimulante cælo in alias 9

(nimirum

(nimirum exhalationis & vaporis) transire nemo est sanæ mentis Philosophus qui non facilè concedat. Quæ duo (vaporem in quam & exhalationem) meteororum omnium materialem causam propinquã statuere, tam est confessum & scholis omnibus receptum, quàm totum sua parte maius esse.

rialis & remota.

Meteororum causa propinqua.

Regiones aëris in quibus meteora fiunt, tres statuũtur: suprema calidißima, media frigidißima, & infima quæ supra terræ & aquæ superficiem iacet, temperata, magis minúsue, prout Sol ad nos accedit, vel recedit: quorum omnium causas θεῶν συνεθελόντων, nostra aliquando tibi dabit Cometographia. His in sequentium vsum & gratiam vtcunque gustatis, reliqua ex ordine persequor.

Regiones aëris tres, meteororum veluti officinæ & cellæ promptuariæ.

PLVVIARVM GENERATIO, differentiæ, natura, effectus, & alia.

1 SOLIS *& astrorum energeia, ab humidis locis & aquosis in mediam aëris cellulam crassiusculos vapores superuehi constat: qui diu illic suspensi, & ob loci frigiditatem in nubem concreti, extincto qui ferebat calore, quemadmodum expeditè propter suspendium & grauitatem dissoluuntur, deorsumque stillatim erumpunt, ita pluuiam nobis faciunt: quæ si minoribus guttulis crebra descendet, Imber erit: si impetuose subitò, & comprehensim, Labrocera, vel Nimbus.*

PLVVIAE generatio

Imber & Nimbus.

2 *Guttarũ pluuiæ figura rotũda esse plurimũ cõsueuit: cuius rei causam ascribunt aquæ ex nube labentis grauitati.*

Vnde guttarum pluuiæ figura rotunda.

grauitati. Quũ enim pluuiæ pars qualibet simul descẽdere festinet: vna quãto citius potest & propinquius ad alterã mouetur, & rursum alia ad aliam, & ita deinceps: vnde per angulum non distat, quia tunc à cẽtro gutta quæ in angulo locaretur magis distaret, quàm quæ in linea ipsum angulum concludente: propterea guttas rotundari contingit: Addes quòd sphærica figura aëri per quem transit pluuia ad resistẽdum omnium est aptissima, & motui sane quàm idonea: vel quòd mundi particulæ quæuis, ipsius vniuersitatis veluti crassam imaginem repræsentare, suúmque archetypum (quoad eius fieri potest) æmulari satagunt.

Sphæricæ figuræ natura.

Omnia ad suum archetypum aspirant.

Vnde guttarum pluuiæ magnitudo & paruitas.

3 *Guttarum pluuiæ magnitudo & paruitas, à calidiore nube, vel frigidiore oboriri solet. Nam calidior nubes, quia frigori (perinde atque aqua tepida) ingressum facilem vndequaq; rarefacta præbet, in maiores guttas promptissimè cõuertitur. Frigidior, quia densiuscula est & compacta magis, frigiditati vsq; adeo non patet, nec intus (vt sic dicam) & in cute fingenti sese tractabilem exhibet: quapropter guttas minores & compactiores stillare plurimum consueuit: quod ipse aliquando cognosces.*

[illegible] æstum pluuiarum guttæ crassiores, celeriores, & velociores cadant.

4 *Calente qui nos ambit aere, pluuias deorsum confertim cadere & nubem guttas magnas moliri contingit: quia tunc frigus ad mediam aëris regionem per antiperistasim depulsum geminatúmque, nubis partes aggregat, & densiuscule contrahit: ex quo fit vt guttæ celeriter cõstringutur, & quòd crassæ sint, velociter cadant.*

Pluuiarum

5 *Pluuiarum guttæ magnæ, calidæ (ſaltem attactu) apparere plurimùm ſolent: quòd cum impetu ualido & motu uiolento qui calorem conciliat (ut interim cauſas alias reticeam) decidant. Ad quæ accedit calidū infimæ regionis aeris reſoluens, & uapor ex quo fiunt ſubtepidus: qui tantum frigoris admittit, quod ad aquoſam conſiſtentiam ſufficiat, non ad congelationem, ut in grandine fieri ſolet.*

Magnæ pluuiarū guttæ, cur plerunq; calidæ.

6 *Vere medio, Aeſtate, & ſub Autūni principia (dum tepet aut calet aer) pluuiarum guttæ magnæ, frequentes ſubinde nobis fiunt: præſertim lucente Sole: de cuius ſplēdore guttas inſtar uolitantium per inane ſtellularum cadere obſeruatum eſt: quæ ingentes & procelloſas pluuias præcurrere plerunque ſolent: quia de uaporibus calidis frigori uiam (ut dictū eſt) præbentibus emergunt.*

Quo tēpore fiāt pluuiarū guttæ magnæ.

7 *Pluuia quanto maioribus guttis decidit, tanto propius gigni exiſtimatur: quanto minoribus & rotundioribus, eo remotius, pro materiæ ſubtilioris craſſioriſue diuerſitate multiplici. Quod ad niuem & grandinem (ſi uidebitur) etiam detorquebis.*

Pluuia ꝑpius facta, & remotius.

8 *Poſt intenſiſſimum & diuturnū calorem, ingentes pluuias & longas contingere ſæpenumero obſeruatum eſt: rerum quadam uiciſſitudine, & re[illegible] ſuam harmoniam cum tellure cælo.*

Pluuiæ ingentes quando[illegible]

9 *Nullum anni tempus à pluuia nobis immune eſſe ſolet. Nam quacunque anni tempeſtate ab aquoſis corporibus, humiduli halitus (pluuiarū materia) ſurſum ui cæli rapi, & in nubem cogi poſſunt: magis, minus,*

Tempus pluuijs dictū, nullū certò nobis eſſe.

minus, pro partium anni cõstitutione, locorum natura, & præsentis cæli, necnon uentorum statu.

Massa ferri ex nubibus cum pluuia lapsa

De sanguinis, lapidum, carnis, & rerum aliarum pluuia, historias habes apud Liuium, *& alios quàm plurimas: causas apud* Albertū: *qui cum pluuia (fortasse & tonitru) massam ferri centum librarum pondo ex nubibus decidisse, ac* Auicennam *inter medicos principem spectaculo illius interfuisse, author est: ex qua præstantissimi gladij postea fabricati fuerunt. Sed fides, ut de lapso per pluuias uitulo, penes suum authorem per me (quantum uoles) tibi stabit.* 10

Pisciculos ranũculos, & alia animalia cũ pluuia quandoque cadere.

Quia è lacubus, stagnis, & paludibus crassi uapores ad pluuiarum constitutionem sursum tolluntur: idcirco pisciculos & ranunculos, aliáque huius plumæ animalia (quorum semina cum humido halitu agente cælo sursum ascenderunt) cum pluuia descendere non est quod mirentur ἀφιλόσοφοι. *Causas alias dabunt* Μετεωρόγραφοι. 11

Pluuia vnde fiat lactea, rubra, & nonnunquam lapidea.

Quia ui solis & stellarum pluuiæ materia sursum nonnunquam excoquitur, & superassatur: uel de rubricatis locis aquosis exhauritur: aut de uiscido, & penè dixerim mucilagineo uapore adhuc crudo fit: ideo colorem rubrum, & quandoque lacteum induit: aliàs lapidescit. Quæ res falsam permultis phantasiam præbuit, quòd sanguine, lacte, & lapidibus aliquando pluerit Iuppiter. 12

Lanugo & alia corpuscula cũ pluuia.

Cælum cum uaporibus lanuginem & leuiuscula quædam corpora sursum plerunque attollit: quæ cum pluuia quandoque decidunt: & indoctæ credulæque plebeculæ miracula excitant. 13

Carnem

14 *Carnem, cæmentum, item & lutum cum aqua pluuia deorsum labi posse, multi absurdum non existimant: quòd præpinguis crassáque uaporum materia, à solis & stellarum radijs diu multúmque subacta, pulsata, & penè dixerim torrefacta, duritiem facilè contrahat, & hanc uel illam formã haudquaquam obstinatè admittat.* Vnde caro, cemẽtũ & lutũ, quando que cũ pluuia.

15 *Pluuij uapores propterea quòd terrestre nescio quid habent, & è mari magna ex parte hauriuntur: necnon à Sole & stellis sursum fermentantur: idcirco pluuia quæ ex his coalescit, salsa nonnunquam apparet. Et quia ipsis uaporibus elementa quatuor uirtute insunt, fit plerunque ut diuersa animalcula pluuijs remisceri, & concurrente cælestium corporum energeia sursum fabricari, deorsúmque cadere sæpenumero deprehendantur.* Pluuia aliquãdo salsuginosa.

16 *Conueniunt pluuia, nix, ros, pruina & grãdo, quòd per infrigidationem fiant: differunt eiusdem paucitate, multitudine, loci distantia, colore & figura.* Pluuijs cõueniẽtia.

17 *Pluuiæ mites & suaues magis prosunt plantis, quàm uiolentæ & ingentes: quia rori sunt simillimæ: & paulatim sese telluri insinuant, diutissiméque fouent ac madefaciunt.* Quę pluuię plantis prosint.

18 *Pluuiæ serotinæ hisce arboribus utiles sunt, [illegible] fructus suos diutius continent, & longiores cibos desyderant.* Serotinę pluuiæ.

19 *Pluuijs & aquis fruuntur magis sata quàm arbores, auferente statim eas, & è sublimi diripiente Sole.*

Pluuiæ hyemales.

Si pluuia consequentibus annis aliquot per hyemem cessabit, mori periclitabuntur arbores. Ergo qui scripsit, hyemes optate serenas agricolæ, pro arboribus uota non fecit. 20

Pluuia, uentus & grando, coruscationem cum tonitru secum sæpenumero admittut: nix non item. Hinc fit ut sine his, præsentibus saltem uel breui adfuturis, tonitru ægrè contingere uideas. 21

Pluuia resiccationẽ quæ est à uento impedit, solétq; æstate per noctem frequentior hîc esse q̃ per diem. 22

Pluuia siccitatem & serenitatem nullo modo patitur: quanquam potest una aut altera post pluuiã hora opportuno tempore & loco serena esse. 23

Pluuiæ Hyeme & Vere solenniores crebriorésque nobis sunt, quàm Aestate & initiante Autumno.

Vnde aqua pluuiæ dulcis quandoque, & amara.

Aqua pluuiæ q̄ dulcis nonnunquã sit & limpida, id habet ad humido aerio remisto: quòd amara, à terreo sicco & adusto. Nam cum aqueis fumis, terrestres uapores socios sese plerunq; adhibere certũ est. 24

Matutina pluuia & uespertina, ut rorẽ præpedire excluderéque plurimum solet, ita caliginem respuere: quæ serenitatis nuntia plerunque est. 25

Pluere circa Vergilias, & per Solstitia, uitibus inimicum esse adnotarunt rerum agri scriptores. 26

Quę pluuias impediunt.

Pluuia caliditatem uehementem & frigus perualidum comites raò sibi asciscit. Nam eam utrunq; uel remittit, uel penitus abolet. 27

Magnæ pluuiarum guttæ & crassiusculæ, per calidam anni tempestatẽ in subtepida nube & aquosa, à cir- 28

à circunstante mediæ regionis aeris ualida frigiditate fieri solent: nisi quòd nubes pluuia de aereo plus habet quàm grandinosa: nec fit frigiditate ad unum locum expulsa, ut grando, sed quasi abundante.

Quo tẽpore, & quomodo fiant crassiusculæ pluuiarum guttæ.

29 Pluuia magis humectat illa quæ plagam à qua spirauerit uentus prospectant, quàm quæ ab ea recedunt.

30 Pluuia ex omnibus, gelu & niuem compescere, pruinámque arcere solet plurimùm.

31 Pluuijs multis perlabentibus, loca quæ in excessu arida erant & inculta, infusa humiditate suis colonis mansuetiora reddi nemo non uidet.

32 Quemadmodũ in pluuiosa anni constitutione montes & cum pratis syluæ fertiliores euadunt, ita fœcunditate lasciuiunt omnia, fiúntque habitiora: sed tamen corruptioni obnoxia magis: etiam ante iustam maturitatem, & illis dictum legitimum repositionis tempus, nedum post.

Pluuiarũ cõmoda & incommoda.

33 Vulgò dici solet, quòd die dominico ante nonam à meridie in quacunque anni tempestate si pluerit, maior septimanæ illius pars pluuijs destinabitur. Quod tametsi absurdum uidetur, experientia nihilominus tibi probatissimum euadet.

Aphorismi è media plebe sumpti.

34 Tradit rusticorum philosophia, quòd pluuia die sabbathi excitata, nunquã aut raro diem Lunæ prætergredi solet.

35 Habet uulgus, quòd si Luna in fratris amplexum prorumpens die martis disparebit, pluuiosa præter

alias apprimè erit. Quod an uerum ſit necne, experientiam rerum magiſtram poſthac conſules.

Que animalia p pluuias abūdēt.

Per diuturnas pluuias & uaporoſum cælum, ſorices, ranæ, bufones, pulices, erucæ, pedūculi, cimices, in ſumma, animalia ex putredine naſcentia, uel in ea gaudentia abundare ubique ſolent. 36

Qui morbi multarum pluuiarū comites.

In pluuiarū multitudine, morbi ex Hippocrate magna ex parte fiunt febres longæ, alui profluuia, putredines, morbi comitiales, apoplexiæ, anginæ, catarrhi & ſimiles. 37

Pluuiarū ſuperfluarū incōmoda.

Aere pluuijs ſuperfluis ſcatente, terræ ſemina (ut etiam arborei fœtus) præfocari periclitantur: ferrum rubigine conficitur, imbecilla uina aceſcūt, & corpora (ſaltem parata) corruptionē facilè agnoſcunt. Vnde rectè admodū ſcripſiſſe mihi uidetur bonorū omniū no nobis author Hippocrates, ſiccitates imbribus meliores eſſe. 38

Locus hic exigebat ut de Iride, quæ pluuiarū nuntia plerunque eſſe ſolet, nonnihil aſſuerem. Sed quia in aerijs noſtris Ephemeridibus de ea nonnihil attigi, ſcribere ſuperſedeo. 39

DE RORE.

Roris generatio.

1 Ros aliud nihil eſt, quàm uapor ſeu halitus humidulus, & cum pauca terreſtri materia ephemerus: qui in infima aeris regione, ob calidi ſurſum ducentis paucitatē, à temperatæ noctis frigiditate in aqueam aſpergine facilè uertitur, ac cælo ſereno ſe deorſum uidendum exhibet.

Si ros

2 *Si ros super gramina, plantas, & res humentes ceciderit, guttatim & colligi & uideri poterit. Si uerò in aridam illabetur, nihil aut parum apparebit.* Ros vbi maximè appareat

3 *Ros in locis minimùm perflatis citius se prodit, & facilius descendit, quàm in his quæ uentis undequaque patent & exponuntur.*

4 *Ros (ut etiam pruina) in prealtis montibus ægrè generatur: quia temperata caliditas, utriusque materiam attollens, præ debilitate (pondus enim maius fert quàm suis congruat uiribus) haud procul à terra uehere potest.* Cur ros & pruina in altis locis ægrè generetur.

5 *Ros Aristoteli flante Austro, non uerò Borea (præterquam in Ponto) plurimù generari traditur. Quod tamen hîc perpetuum non esse, experiundo aliquando condisces.* Auster roris parens.

6 *Manna roris species quædam esse censetur: quæ aliud nihil est quàm præpinguis & uiscosus uapor ex commistione aquæ, terræ, & aeris super plantas cadens instar sacchari, aut farinæ prædulcis & mellitæ.* Manna quid.

7 *Ros & pruina tranquillo tempore & sereno fiunt: adhæc loco nobis propinquo ex pauco uapore: pluuia contrà: cuius materia colligitur per multum tempus: roris, die uno plurimùm.* Roris & Pluuiæ differentia.

8 *Ros demessam segetem & collectos fructus (ut etiā fœnum) ultro putrescere adigit.*

9 *Vites rorem exosas & arbores, contra exortum (ut statim roridum humorem illis inimicum absorbeat Sol) inserere iubet Plinius. Quæ uerò illum amant,* Hæc viderit viticola.

ad Occasum uel Septentrionem, ut diutius eo perfruantur.

Rorẽ in tẽtorijs, vel ædibus generari posse.

Ros etiam in tentorijs & locis sub dio opertis fieri potest: quia eius generatio (ut diximus) est à crasso uapore nõ procul à terra elato, quandoque uno cubito uel pluribus: & à noctis frigiditate ibidem concreto. Vel ex reuolutione uaporis in se ipsum: accedente corporis alicuius densi & frigidi attactu: quẽadmodum in destillatorio capitello factum uidemus, & in ollis ad foculum feruentibus, repercutiente ad illarum opercula halitu. 10

Elegans similitudo.

Roris tẽpus.

Roris excitabulum & fomentum, gelu etiam leuissimum in pruinam potest conuertere: éstque circa auroram, & per crepusculum utrunque ros spectabilior & copiosior, quàm exorto Sole. 11

Nubes rorem aut pruinam rarò præcedit: pluuiam & niuem contrà. Nam sereno cælo & ros & pruina ferè decidunt: nix & pluuia nubiloso. 12

Ros plantis amicissimus.

Ex rore maiorem humiditatem & temperatiorem rebus terræ, quàm ex pluuia infundi testatum obseruatúmque est. Vnde plantis plus prodesse, quàm nocere experitur: non tamen omnibus. 13

Ros insignem frigiditatẽ, pluuiam, niuem, grandinem, uentos, coruscationem item & tonitrua secum liberè non sustinet. 14

Cur animalia roridas herbas depasta periclitetur.

Quia ros ex quo fit manna, ob uiscidam dulcedinem facilè in bilem transit, ac intestina exhulcerat: ideo pecora herbas rore adhuc saturatas depasta, dysenteria aut alui fluore alio celerrimè perdit: quod 15

de

de anatome & obseruatione frequenter sum expertus. Quanquam alia subesse potest causa: quòd ros sua dulcedine ad largiorem pastum & cibum animalia alliciat: quem elaborare & conficere quia minus possunt: ex putredine & corruptione febres, & ex his mortem incurrunt.

16 *Si post largum & copiosum roris descensum, Sol feruentioribus radijs terras salutarit: imbutas stirpes & roridulo succo sese ueluti recreantes flosculos, depopulato qui fouebat spiritu, ad tabem & marcorem (nisi reparabilis & auxiliaris adfuerit pluuiola) prõptissimè deducet.* Sol feruid⁹ post largũ rorem plãtis inimicus.

17 *Mense Maio, in quo (ut est in prouerbio) nubunt pulchræ, roris prouentus nobis copiosior esse solet, quàm anni parte alia: cõsentiente ubique cæli, & soli constitutione.* Ros mẽse Maio frequẽs.

DE PRVINA, NEBVLA, caligine, & nube.

1 PRVINA *fit ut ros: nisi quòd uapor priusquam in aquam uersus cernatur, non procul à terra congelascit.* PRVINAE generatio.

2 *Vel, pruina est uapidus humor in frigidis locis infimæ regionis aeris concretus & rigescens, qui arboribus & rebus alijs solidis, perinde atque halitus animalium hyeme pilis aut barbæ, adhærescere solet.*

3 *Pruina hoc à rore differt, quòd illa in locis & temporibus frigidis fiat: hic in temperatis: utrunque sereno cælo & à uentis silente, propterea quòd nihil attolli.* Pruinæ & roris differentia.

tolli aut consistere potest, nisi in tranquillo aeris statu. Hinc factum uideas, ut neutrum in praealtis montibus gigni deprehendatur.

Pruina aliter à rore differt, quòd hic plātis terráue superincidens, repentè in aquam soluatur: illa congelascens tantisper durat, donec à Sole, uel quomodocunque aliter, liquefiat. 4

Pruinae vnde foetor.

Pruina plerunq; foetet, ob remistum terrestris materiae momentum, & impediente frigore non consumptum: quare aqua ex dissoluta pruina insaluberrima est, & admodum noxia. 5

Pruina quib⁹ inimica.

Pruina magna & diuturna per Veris tēpora emergens, segetibus ad florē festinantibus, & uineis, arboribúsque plurimùm nocere, non tam est testatū, quàm obseruationibus multis confirmatum. 6

Pruina aestate pauca aut nulla nobis uisitur: per alias anni tempestates non ita insolens. 7

Pruinam descendentem & resolutam si ros praecedet (quod rarò accidisse uidi) alterū de altero discernere aegrè possis: quod ad nebulam referre malim. 8

Pruinę ratio & natura.

Pruina q̄ fit à uapore crasso, uiscido & nōnihil terreo, ubi frigidū aerē attigit, statim cōgelascit: solidisq; rebus (ut diximus) ob lentorē prōptissimè sese inuiscat. 9

Pruina ventū validū nescit.

Pruina (ut etiam nebula) uentum insignem & uiolentum rarò agnoscit: éstq; manè & uesperi spectabilis magis, quàm post meridiē: quanq̄ Hyeme (praesertim apud nos) locum id semper non habere deprehendes. 10

Pruina propriè dicta, caliditatem aeris nisi fortasse exiguam & mediocrem facilè non admittit. 11

Nubes

12 Nubes aliud nihil est, quàm uapor à frigore mediæ regionis aeris (in qua sublatus pendet) constrictus, addensatus, & quasi congelatus. NVBES quid.

13 Nebula est ueluti mitis pluuia, cuius guttulas uisus ægrè assequitur. Vel, est nubis in aquã cõcretæ superfluitas, & uapidũ excrementũ: serenitatẽ si descendat (quòd sit ueluti infœcunda nubes & semine penitus exhausta) plerunq; portendens & significans. Quid nebula.

14 Nebula (ut etiã pruina) quẽadmodum æstũ intensissimũ nõ admittit, ita nec frigus ĩsigne & perstrenuũ.

15 Caligo est quasi fumus quidam, circa eminentẽ locum aliquem spatio longiore uisum hallucinans: quã Aristoteles nebulam sterilem definiuit: quæ ut citò dispergitur, ita facilè uanescit. Quid Caligo.

16 Vapor haud ita procul à terra, tã sterilis ut ex eo aqua fieri nõ possit: nec rursum tã ualidus, ut sursum uehi queat: quibusdã caligo, aliis nebula dici cõsueuit: à quibus ocularis radius obtũdi & ueluti incrassescere deprehenditur: sed à caligine minùs q̃ nebula.

DE NIVE.

1 NIX generatur, quũ pluuiosa nubes priusquã in humorẽ stillet, in media aeris regione cõgelatur, & ĩ exiguos flocculos soluta pessũ abit. NIVIS generatio.

2 Nix nõ fit nisi in loco & tẽpore frigido: habétq; cũ aereo uiscido terrestre nescio quid. Cuius rei testes sunt manus, quæ niue emaculatæ, sordidiores reddi solent. Nix manus maculat.

3 Niui sursum generatæ respondet deorsum pruina: ut pluuiæ ros. Grado proportionale inferius habet nihil.

4 Nix & pruina differũt secundũ multũ & paucũ: tota nubes cõgelata, fit nix: modicus uapor, pruina. Niuis & pruinæ differentia.

Hyeme

Hyeme quàm alio tēpore niues frequentiores.

Hyeme quàm alia anni tempestate niues frequen- 5
tiores nobis sunt: quòd niuosa nubes nisi multo frigore constringi non potest. nam multū caloris ex eo igni continet, qui humorem in uaporem conuersum auxiliante leuitate sua sursum uexit.

Cur nix difficili⁹ soluatur quàm grando.

Nix compacta difficilius à Sole soluitur quàm grā- 6
do. Nam oportet nubem ex qua fit nix, antè congelari, quàm in aquam sit uersa: ex qua fit grando contrà, quemadmodum postea audies.

Niues tēpestiuę arborib⁹ & frugibus vtiles.

Niues diutinas tempestiuè cadere & sedere, tam ar- 7
borum quàm frugum communia sunt uota: eo quòd animam terræ exhalatione uanescentem includunt & comprimunt. Præterea liquorem purum & lenissimum sensim præbent: quòd nix aquarum cælestium sit ueluti spuma.

Niuosus vapor & grādinosus.

Vapor ex quo fit nix, longè rarior est & calidior, 8
quàm ex quo grando: quod indicant niuosæ nubes pallidæ, & nonnihil lucidæ. Ideóque perpetuum octiduum, & eo amplius, in aere ante quàm constringi possint, uersari quandoq; conspiciuntur.

Ningere & pluere simul posse.

Nix decidens, ab infimæ regionis aeris caliditate 9
priusquam terram pertingat, sæpenumero in aquam soluitur. Ex quo factum uideas, ut eodem tempore super montes ningere, & in planis locis pluere, nonnunquam contingat: imò uerò in eodem hemisphærio & loco simul pluere & ningere.

Humor niualis plantis amicus.

Humor ex niuibus non est uniuersim ingurgitans 10
nec diluens: sed quomodo sititur distillans, & uelut ex ubere omnia alens, quæ non inundat. quapropter stirpibus apprime amicus.

11 *Niue frumenta maximè pinguescunt, præterquam ubi calidus semper est aer.* Tellus *quoque niue fermẽtescit, & succi plena euadit.*

12 *Niuem in montanis frequentiorẽ esse quàm in planis & humilibus locis, experientia quotidiana fidem facit.* Montes niuosi.

13 *Nix æstate nulla aut pauca nobis decidit: Hyeme & per Veris initia, ac Autumni finem subinde copiosissima, consentiente ubique cælo & solo.* Tẽpora niuibus dicta.

14 *Nix rorem, caliditatem, coruscationem & tonitru rarò sibi comites asciscit: caliginem frequentius, & quandoque pluuiam ac grandinem.*

15 *Niuosæ nubes spiritus aerij in se habent plurimum, unde uentos aliquando generant, præsertim in situ opposito.* Niuales nubes vẽtosæ quandoque.

16 *Nix nunquam est sine frigiditate & gelu, si minus præsente, saltem adfuturo.*

17 *Nix resoluta, terram & iacta semina tempestiuè fœcundat: prodest etiam herbis & plantis, nisi statim cum pluuia sequatur gelu insigne.* Nix resoluta.

18 *Niuem rarò aut nunquam comitatur nebula: sicuti nec serenitatem grando. Quanquam potest diei pars altera serena esse, altera grandinosa.*

19 *Nix sine gelu momentanea est & parum durans, séque in pluuiam plurimùm conuertit.*

20 *Quia frigus in circumferentia mediæ regionis aeris (in qua gignitur nix) non tam est ualidum quàm in eius cẽtro, ideo niuales uapores omni ex parte pressius non aggreditur: nec niuem tam exactè quàm grandinem* Cur nix tam exactè non cogitur nec gelascit vt grando.

grandinẽ cõgelat. Ex quo credibile est, niuẽ nõ procul à sua origine latã decidere: quæ eò ãgustior minórq; deorsũ spectari solet, quo ĩfima aeris regio per quã trãsit calidior habetur: iuxta q̃libet anni & cæli cõstitutionẽ.

DE GRANDINE ET congelatis granulis.

GRANDINIS generatio.

GRANDO *eandem habet cum niue generationem: nisi quod per asperiorẽ, ualentiorémq; & penetrabiliorem mediæ regionis aeris frigiditatem,* κατὰ ἀντιπερίστασιν *auctam, & per celerem cõgelationem subitariámque & repẽtinam fieri, & in glaciem perstringi consueuit.* 1

Quid Granula cõgelata.

Granula cõgelata uocãt Philosophi, *globulos à frigore extrinsecus cõcretos, intrinsecus uerò niuis instar molliculos: quos eãdẽ cũ grãdine materiã & generationem habere existimabis: nisi q̃ frigus intẽsũ adeò nõ fuit, ut illis sub iusta magnitudine glaciẽ adferre potuerit.* 2

Grãdinũ tẽpora.

Granula, *niuis raritatẽ interius habẽt, utcunque mollem, uincẽte frigore: exterius uerò grãdinis formulã: quorũ tẽpora apud nos sunt* Ver, & Autũni pricipia. 3

Grãdinis & niuis differentia.

Inter grãdinem & niuem hoc tãtùm interest, *quòd nubes ex qua gignitur nix, antè gelascit q̃ in aquã soluatur: ex qua fit grãdo, cõtrà: nam primùm in pluuiatiles guttas soluitur, quæ deinde congelantur.* 4

Sonitus pdigiosos grandines p̃cedere.

Ante prodigiosum grãdinis lapsum, hoc est enormes illius iaculationes, magni & terribiles sonitus in aere sæpenumero obaudiuntur, propter pugnã exhalationũ cũ uaporibus plerunq; mistarũ, quæ dũ è nubibus prorũpere nitũtur, cõtrariorũ elisione, motu & attritu (perinde atq; in tonitru) murmur ingens cũ fra- 5

gore

gore edunt: ex quo fit, ut tonitruosæ nõnunquam ad nos perferantur grandines.

6 Grãdo de regione aeris frigidissima decidẽs, quia per infimã (quæ ex reuerberatione radiorũ Solis ad aquã & terrã incalescit) transitũ facit, exterius liquescere potest. Vnde unà cũ grãdine pluuia labi quãdoq; cernitur. Cui addes (si uidebitur) motũ, & ex cõcursu attritũ: qui calorẽ & pinde liquefactionẽ cõciliare potest. Nec omittes, q̃ tota nubes p̃ copia semper cõgelari neq̃t: quapropter pluuiã ex parte tantũ dẽsata stillat. Cũ grandine nõnũq̃ pluuia.

7 In grãdine frigus, uaporis ĩ se partes singulas ueluti ad cẽtrũ (in quo operatiõis tota est uis) cõtrahit: quod in magnis aquæ guttis fieri minus solet, quapropter non congelantur.

8 Quia grando absque terrea substãtia nõ est, ideo in eius globulis nunc lignũ, modò pilos & alia inueniri mirandũ non uideo: quæ omnia calor, succenturiante uento cũ uapore & leuitate, sursum euexit. In grandine pilos & alia inueniri.

9 Grãdines interdiu q̃ noctu sæpius decidere, & q̃ niues (pserti cõculcatas) celeri⁹ resolui, experiẽtia cõstat.

10 AEstate grãdo nobis rara est, ob dissipatẽ & materias cõsumẽtẽ resiccãtẽmq; Solis radiũ. Itidẽ Hyeme, ppter nimiũ utriusq; regiõis aeris frigus: & q̃ tũ nulla ibi fiat antiperistasis. Autũno frequẽtior, saltẽ circa initia. Vere copiosissima, ob humidi puetũ à præterita Hyeme in terræ superficie larga manu relictum. Tẽpora gignẽdis grandinibus noxia.

11 Vapore sursum lato, sæpenumero cõtigit circa mediã aeris regionẽ uẽtũ frigidissimũ oberrare: qui (ut nõnullis placuit) aquæ guttas dũtaxat addẽsatas, in glacialẽ & lapideam substãtiã trãsire plurimũ adiuuat: quæ guttæ qa rotũdæ erãt, ideo rotũda solet cadere grãdo. Grando cur rotũ da cadat.

Grandinosa

Grandines à loco in locum trāsferri.

Grandinosa nubes uentis inualescentibus de loco cui perpendicularis, uel quomodocunque aliter minatur, in alium transferri potest. 12

Grando prodigiosæ molis esse potest.

Grando quantitatis usqueadeo prodigiosæ nōnunquam cecidisse legitur, ut magnæ molis lapides palàm æquasse uisa sit. 13

Grando figurā aliam à rotunda ut æmulari quandoque solet, ita diuersorum animalium, rerúmque effigiem præ se ferre. 14

Variæ rerum species in grādine.

Species bestiolarum & animalculorum, uel rerum aliarum in grandinis glacie sæpenumero apparentes, à uirtute cælesti (ut uult Albertus*) non ab otiosorū imaginatione imprimuntur.* 15

Grando floribus & vitibus inimica.

Grādo per se, uel cum pluuia & tonitru (Vere præsertim) deorsum frequentissima iaculatur: gemmantes uites, & de flore parturientes arbores, non sine iactura plerunque percellens. 16

Grando gelu præsentis uel instantis, aut gelidæ auræ signum esse, plurimùm consueuit. 17

Vnde grādo celerius liquescit & tardius.

Grando quandoque celerius, quandoque uerò tardius, deorsum (ob materiæ ex qua fit soliditatem aut fragilitatem) liquefieri solet. 18

Tenellæ arbores unà cum uitibus quæ sæuiente grandine uiolentius uapulauerunt, fertilitatem etiam in sequentes aliquot annos deponere, non semel mihi sunt uisæ. 19

DE VEN-

DE VENTORVM RATIONE, nominibus, natura & loco, ex priscorum nautarũ, ac Philosophorum sententia.

1 *VENTVS hanc habet generationem. Quia sicci halitus & calidi sursum ui solis & astrorum perlati, à frigore superiora per antiperistasim densante repelluntur, & exhalationibus alijs ascendentibus occurrunt: idcirco altius (quò illorum natura uergit) ferri, deorsúmque dato obstaculo remeare, uiolenter præpediuntur: ex quo fit ut lateraliter supra terram in infima aeris regione (quã, ne perpetua desidia putrescat, exagitant) moueri, & hac illácque errabundis uestigijs uagari cogantur.* VENTI generatio.

2 *Quum quatuor sint mundi anguli seu cardines, qui cunctis hominibus sensu ac experiẽtia dignoscuntur: uidelicet exorientis Solis locus, item occidentis, & quæ polis uicinæ utrinque sunt stationes (Septentrionem & Meridiem, si libet, appella) ueteres nautæ & Philosophi, primum uentorum numerum illis circumscripsisse, & hinc cardinales rite nuncupasse mihi semper sunt uisi. Vel quòd plures non nouissent. Vel quòd his tanquam ducibus reliquos complecterentur, & ueluti asseclas intelligerent. Sequens ætas cognita ipsorum cardinum uasta hinc inde amplitudine, octo (cuilibet laterales duos) addidit: atque illinc duodenarium totam uentorum classem reuocauit. Cuius seriem iuxta ueterum placita hîc breuiter ex ordine tibi recensebimus. Opus sanè arduum, sed tamen co-* Vẽti quatuor cardinales, antiquis dũtaxat habiti. Vẽti duodecim ex antiquis.

Vẽtorũ cognitio quibus vtilis.

gnosci dignissimum, adpriméque utile, non dicam nautis, & agricolis, sed medicis omnibus qui sanitatis suæ custodes seduli esse student.

DE VENTIS ORIENTALIBUS.

Vẽtorũ orientaliũ ordo, locus & natura.

SVBSOLANVS.

1 ORIENTALES *uenti Aristoteli & Plinio in hunc se habent modum. Subsolanus Græcis* ἀπηλιώτης *nuncupatus, quasi dicas à solis uia, aut æquinoctialis exortus sectione spirans, orientalium uentorum classicus est. Cui temperata omnia & mediocriter se habentia, pro locorũ & partium anni ratione, necnon præsentis cæli statu ascribuntur. Hic suauis est, purus, subtilis & salubris: præcipuè manè: nam sub Phœbæis radijs nascitur. Vnde nihil ueneni mortalibus adfert.*

VVLTVRNVS.

2 *Vulturnus Latinis à uolando dictus, Græcis* εὖρος *(quasi* εὐροος *fortasse quod ualidè spiret, & altè ut Vultur) ad solis brumalem exortum subsolano comes assidet: nobis ob uiciniam meridionalis Austri (in quẽ nonnunquam degenerat) humidus quandoque & nubicogus, altitonans nuncupatur.*

HELLESPONTIVS.

3 *Hellespontius à Græcis* καικίας, *à me ob latentẽ malitiam detrita litera* κακίας *dictus, eidem subsolanõ ab æstiuo Solis emersu lateralis astat: inconstans, & de septentrionis natura in quem annuit, subfrigidus. Hic nubes non procul pellit, sed ad se uocat: inde in adagium abijt, Mala ad sese trahens ut Cæcias nubes.*

4 *Orientales uenti Aristoteli hanc agnoscunt naturam. Subsolanus siccus est. Eurus initio siccus, sub finem aquosus. Hellespontius humidus. sed in his distingue loca, & concordabis (ut loquuntur) scripturas.*

Orientaliũ Vẽtorũ ex Aristotele natura.

5 *Venti à Solis exortu spirantes, uberiorem habent materiam, & flatus ualidiores, quàm occidui: quia materia noctis frigiditate compressa, Sole emergente tenuatur; & ad motum impetúmque faciendum paratior euadit.*

Vẽti Oriental. validiores quàm occidui.

6 *Orientales uenti salubres sunt: quia à loco & aere temperato necnon subtili prodeunt: unde serenatores quibusdam appellantur. Propterea ædium & bibliothecarum fenestras ad captandam omnis corruptionis expertem auram, illis aperiunt* ἰατραρχιτεκτωνες.

Oriẽtal. Vẽti salubres.

7 *Euro perflante, omnia quàm consueuerunt maiora apparere plurimùm solent: nam nubicogus est & uaporosus: ex quo (ut in nostris Ephemeridibus demonstrauimus) falsam phantasiam de corporum quantitatibus passim exhibere potest.*

Euri natura.

8 *Constat ex Astronomiæ & Cosmographiæ rudimẽtis, pro regionum & Horizontium uarietate, lateralium uentorum distantias, à quatuor principibus & cardinalibus magis minúsue uariare. Nam & Orientalis, & occidua, æstiuáque ac brumalis Solis (ut loquuntur) amplitudo, tanto maior accidere solet, quãto alter polorum fuerit super Horizontem eleuatior. Sed de his alibi.*

Laterales vẽtos à cardinalibꝰ variare.

DE VENTIS OCcidentalibus.

Ventorũ occidẽtaliũ locus ratio, & natura.

OCCIDENTALES uenti Oriẽtalibus oppositi, sic se habent. Fauonius Græcis ζέφυρος nuncupatus, ab occiduo AEquinoctij tractu spirat: éstque Veri in quo plurimùm uiget, admodum similis: unde Hyemen, niues & pruinas resoluit: & quia tepidus est ac temperatus, herbas floresque producit: à fauendo uel fouendo nomẽ habens: ad cuius spiracula omne mortalium genus luxuriat, & Venerem sobolis gratia reuocat. 1

Fauoni⁹.

Africus.

Africus Græcè λὶψ, ab hyberno occasu intonans, Fauonio, Meridiem uersus, socium se præbet: tempestuosus, & ob Austri contubernium nobis quandoque pluuius: ab Africa & Libya regionibus unde mittitur, nomen habens. 2

Caurus, vel Corus.

Caurus Græcis ἀργέστης dictus, in æstiuo occasu ad Septentrionis latus, Fauonium (ut satelles principem) stipat: procellosus, niuosus & grandinosus, frigidus & humidus: eo efflante nubila in Oriente sereno die plerunque spectantur. 3

Ventorũ occiduorum ex Aristotele natura.

Occidui uenti Aristoteli subfrigidi omnes sunt: nisi quòd Caurus siccus est in principio, & aquosus in fine. Sed hæc climatibus Aristotelicis donemus, nostris non item. Nã ut est in carmine, Sortitur genium quælibet ora suum. 4

Occidentales uenti oriẽtalibus hunc in modum opponuntur. Fauonius, Subsolano. Africus, Vulturno. 5

Caurus,

Caurus, Hellespontio.

6 Venti oppositi maximè flant circa tempora opposita:ut circa Vernale AEquinoctium, Fauonius: circa Autumnale, Subsolanus:& ita de reliquis: faciúntq; idem uel omnino oppositum: seruata ubique cæli & locorum natura. De uētis oppositis

7 Venti secundum diametrum contrarij, simul flare rarò aut nunquam uidentur:nam ualentior debiliori obluctatur, uiolentiámque infert, & cessare cogit: uel saltem obtundit & confundit. Venti ex diametro contrarij q̄d agant.

8 Occidentales uentos in fine diei, quòd à Sole repurgentur, salubriores esse contendunt Philosophi, & tēperatiores quam in initio: Orientales contrà.

9 Fauonium ante Meridiem pascentes AEstate oues spectare, post Meridiem uerò Subsolanum, antiquis salubre fuit & auspicatum: aliter noxium & malum: quod experiundo (si uidebitur) explorabis. Hec uiderint ouium custodes pecorísq; magistri.

10 Fauonius Vere per cuius tempora aduentare solent Hirundines, à quibus Chelidonius nuncupatur, & Autumno dum à nobis recedunt, surgente Hespero non procul à terra spirare solet: ex quo fit, ut Canes ne inter uenandum latentes feras subodorentur, impediat. Nam hic uentus, quòd omnium continentissimus sit, maximéque terram attingat, plurimùm confundit. Fauoni⁹ venaticos canes impedit.

DE VENTIS MERIdionalibus.

Vẽtorũ Meridionaliũ locus, ordo & natura.

1 MERIDIONALES uẽti calidi nobis sunt, & omnium maximè humidi: quorum rex & primarius est Auster, Græcis νότος dictus: humidus, fulmineus & pestilẽs. Cui socium se præbet, occasũ uersus, Austroafricus, seu λιβόνοτος, pluuiosus & quandoque tonans: sic dictus, quòd iunctus sit hinc inde Austro & Africo: adhæc Noto & Libi. Ad Orientis latus Euroauster uel φοινικίας iacet: calidus & humidus, ex una parte habens Eurum, ab altera Austrum: unde nomen habet.

Vẽtorũ meridional. qualitates ex Aristot.

2 Venti Meridionales Aristoteli sic describuntur. Auster, Euroauster, & Libonotus calidi sunt: sed ex his Auster noxius & pestilens. Libonotus humidus magis quàm calidus. In quibus semper (ut monuimus) cæli & locorum rationem præ oculis habebis.

Meridionales uẽti cur humidi.

3 Meridiani uenti, quia à calido loco & retorrido, per medium Mare mediterraneum (ex quo uapores in transcursu permultos hauriunt) ad Septentrionale solum oppositum permeant, idcirco humiditates illi affatim exprimunt. Septentrionales contrarium agunt: ob loci unde proficiscuntur ἰδιοτροπίαν. Quæ ratio in alia cæli ad terram positione, contrario se habebit modo.

Vẽti meridion. insalubres.

4 Venti Meridionales alijs omnibus insalubriores nobis sunt: nam humiditatum & putredinis authores, fautoresque esse deprehenduntur: quapropter illis nec cellaria, nec ædes, nec bibliothecæ, nec

granaria aperiri debent.

5 *Auster de similis naturæ locis quibus Aquilo spirat, nimirũ de Austrino polo, multáque niue, glacie, & gelu loca polis uicina uexat. Quum uerò per Solis itinera, & meridianam plagam transit, à Sole desiccatus rarescit. Vnde in Græciam calidus & siccus necessariò peruenit, & proxima loca calefacit ac desiccat. Vnde quæ terræ illic æduntur, siccescunt, clanculúmque homines desiccat. Quum enim neque de mari, nec fluminibus ullum humorẽ capere possit, de animalibus ac terra natis (ut habet* Hippocrat.*lib.*2. *de rat.uict.) succum plurimum exugit.* Auster ex Hipocr.q d agat in homines & corpora.

6 *Venti Australes, in mari maiores & sæuiores tempestates excitant, quàm Septentrionales, & alij quiuis. Nam à loco calido prosilientes, multos uapores pluuiarum & tempestatum nutritios secum prouehunt.* Vẽti australes tẽpestuosi.

7 *Vẽtus australis breuis & modicus, aerem serenat: magnus & diuturnus turbat: qui in fine ualidior esse solet, quàm initio.*

8 *Australes uenti locis & temporibus opportunis nebulosi sunt ac uaporosi: propterea falsam rerum phantasiam penes magnitudinem & colorem sæpenumero mentiuntur.* Austri mendaces.

9 *Austro flante maiores fluctus æduntur quàm sub* Aquilone: *cuius motus, sicuti etiam aliorum,* Sol *exoriens itidem & occidens adauget: meridianus comprimit, saltem æstiuis temporibus.* Sol venstorũ auriga.

Auster quando pluuiof⁹.

Auster quanto maior erit, tanto pluuiosior (saltem 10
nobis) & diuturnior apparebit. Vnde quia finiens (ut diximus) ualidior est quàm incipiens, idcirco pluuias sub finem uehementiores, quàm initio fundit. Boreas contrà: quapropter aquas paulatim colligit.

Morbi ab Austro diuturno.

Austri si diu quidem spirabunt, ex Hippocratis 11
obseruatione & præscripto, auditum hebetabunt, caput grauabunt, erunt caliginosi, pigri, & dissoluentes.

Austrinæ constitutiones corpora humectant, fran- 12
gunt & laxant: uertigines faciunt: oculis atque artubus difficilem motum præstant, & aluos lubricant.

Cur flante Austro, animal qđuis min⁹ esurire tradaŧ.

Austro perflante animal quoduis minus esurire 13
testatum probatumq; est. Quia calor ab eius flatu cutis poros aperiens, cum spiritu calidum internum (beneficio cuius coctiones & facultates aliæ naturales perficiuntur) foras exhalare ac dissolui sinit. sed in calidis regionibus id locum habere potest, in nostris non item: nisi fortasse per æstatem. Ceterùm quia (ut dictum est) Austri diuturni hnmiditate superflua corpora replent & pituita infarciunt, etiam idipsum in paratis moliri possunt.

Hæc viderint agricolæ.

Austrum quæ spectant arbores, decidua folia an- 14
te alias habere tradiderunt rerum agri scriptores. Adhæc per austrinos flatus fruges peius maturescere, quanquam celerius.

Auster

15 *Auster noctu ideo uehementior solet esse quàm die, quia exhalatio uenti huius tam est calida, ut noctis frigore deprimi non possit, quin proprio calore sublata uehementior insurgat. Interdiu à Solis æstu rarefit, & aliquando absumitur, unde non potest tanta ui spirare quanta noctu.* Auster cur noctu ualidior q̃ interdiu.

16 *Austro permultum spirante, fungos & Irides circa lucernas fieri constat: quæ ab his maximè conspiciuntur, uel potius confinguntur, qui natura humidiores habent oculos, & uisionem imbecillam, uel utcunque deprauatam.* Auster phantasiarũ magister.

DE VENTIS Septentrionalibus.

1 SEPTENTRIONALES *uenti frigidi sunt & sicci, faciúntque niues & frigora. Quorum cardinalis & præcipuus est Septẽtrio, Græcis* βορέας ϗ ἀπαρκτίας *quòd ab Arcto flet, dictus: Lateralis ad occasum, Circius & Olympias, Græcè* θρασκέιας *&* ἰάπυξ *niuium authores & grandinosi. Ad Orientem Aquilo, Græcis* μέσης *comes sedet, nubes constringens & aquas glacians sine pluuia, flores & fructus uineásque germinantes lædens.* VENtorũ Septẽtrionaliũ locus ordo & natura.

2 Venti Septẽtrionales Aristoteli sic depingũtur. Boreas, Aquilo, & Circius aera purgant, & nisi uehementer frigidi fuerint, serenant: particulatim Boreas grandinosus est & salubris: Aquilo niuosus & corruptionis uindex: in summa frigidissimi omnes. Sed Septentrionalium uentorũ naturæ ex Aristotele.

hæc

Ventorum philosophia quid exigat. hæc nostris hisce Septentrionalibus regionibus passim per omnia haudquaquã respondere obseruabis. Quare de uentis seriò philosophari uolenti, necessaria est cæli & partium terræ cognitio.

Ventorum oppositio. Septentrionales uenti meridianis hunc in modum opponuntur. Boreæ, Auster. Aquiloni, Euroauster. Circio, Austroafricus. 3

Vẽti Septẽtrionales saluberrimi. Venti Septentrionales saluberrimi sunt, & omnis putredinis expertes. Vnde rerum agri authores, cereales apothecas & uinarias illis patefacere, & (ut ita diam) fenestrari præcipiunt. 4

Vẽti Septentr. quib⁹ noceant. Venti Septentrionales, floribus prægnantibúsq; arboribus, necnon germinibus, & recenter efformatis fructibus, adprime (saltem apud nos) nocent: gemmantésq; uineas grauiter fatigant & lædunt. 5

Aquę puteales p Boream calidæ. Borea exsibilante puteos magis q̃ flante Austro fumare cognitum est. Causam habet antiperistasis, qua ille calidum intrò cõgregat, hic uaporat & educit. 6

Ventus Aquilo medicus præstantissimus. Aquilo quia frigidus est & siccus, ideo omnes corporis superfluitates facilè absumit. Nam frigus cutim constringendo naturalem calorem ad intima depellit, qui deinde auctus ad omnes naturales actiones, & illis ancillantes facultates alias, corpus nostrum uitámque dispensantes, fortior insurgit ac robustior. Hinc hyeme & Vere (ut termaximus scripsit Hippocrates) uentres natura sunt calidissimi, & somni profundissimi. 7

Boreę tẽpus & vires. Boreas nocturnus tertium diem plurimùm non exuperat: qui ut diurno tempore acrior inualescit, ita nocturno debilior euadit. 8

9 *Si Boreas post humidam constitutionē ab Austro accersitam reboabit, tempestas in aere palàm induci spectabitur. Qui tametsi incipiens paruus esse solet, finiens nihilominus magnus exploratur. nam paruus in egressu, uires acquirit eundo.*

10 *Aquilones aerem longo tempore exercentes,* Hippocrati *tusses permouent: adhæc urinarū difficultates, horrores, costarum & pectinis dolores, lippitudines siccas, febres acutas, grauedines & atras biles.* Ventorum Septentr. morbi.

11 *Aquiloniæ cōstitutiones eidem* Hippocrati *corpora densant & cōtendunt: præterea bene mobilia, colorotiora, & melius audientia faciunt: aluos exsiccant, oculos mordent: & si pectus dolor aliquis obsederit, laborem augent.*

12 *Aquilonius aeris status siccus, his qui naturam habent humidiorem confert: Austrinus uerò humidus, qui calidiorem & sicciorem: quia contraria, ut habet* ex Hippocrate Galenus, *contrariorum sunt remedia.* Contraria contrarijs ꝑ sunt.

13 *Aquilone densiores & materiæ firmoris arbores maximè gaudent, cuius afflatu lætiores euadunt.*

14 *Greges cōtra Aquilonem pascentes, ab eius afflatu lippitudinem & alui defluuia contrahere testantur antiqui. Ad quæ accedit quòd qui fœminas ex grege uel armento concipi uolet, in Septentrionalem uentū inire ut cogat, expedit.* Hæc viderit opiliones.

15 *Aquilonis hyems satis omnibus utilissima esse cēsetur: quā si tepidi sequētur imbres, optimū erit. Nā arbores fœtu exinanitas, & foliorū spolijs lāguidas, naturale est esurire: cib⁹ autē illarū est imber: quē ꝑtinus cōceptus seu germinatio opportuno tēpore & loco, sequi solet.* Aquiloniæ hyemis commoditates.

Flante

Aquilo stirpium radices percellit

Flante Aquilone arandum non esse, nec item inserendum, aut semen iaciendū author est Plinius. Nam radices uentus hic percellit & perstringit. 16

Ventorum naturæ ex Plinio.

Venti Plinio hanc habent rationem. Omnium frigidissimi sunt quos à Septentrione spirare diximus. Quibus, præterquam quòd addit Caurū, commune etiam facit, ut reliquos cōpescant, & nubes abigant. 17

Vēti sicci & humidi.

Humidi sunt Auster & Africus. Sicci Caurus & Vulturnus, præterquam desinentes: nam tunc proprium temperamentum suum, ad humidi aut frigidi latus detorquent. 18

Niuosi.

Niuales eidem habētur Aquilo & Septentrio: quanquàm postremus grandines cum Cauro agnoscit. Auster alicubi æstuosus esse censetur. 19

Tepidi.

Tepidi sunt Vulturnus & Fauonius, iidémque subsolano sicciores. In uniuersum omnes à Septentrione & Occidente sicciores sunt, quàm à Meridie & Oriente. 20

Plinius cautè & circūspectè legēdus.

21 Ventorum saluberrimus est Aquilo: pestilentissimus (saltem nobis) Auster: mediocriter se habet Subsolanus: utcunque suspectus Fauonius. Sed quia in his ut plerisque alijs, sine limitatione loquitur Plinius, cautè est legendus & circumspectè audiendus: iam ad reliqua.

VNI-

VNIVERSALIA QVAEdam ad ventos omnes.

1 VENTORVM *materiam non tantùm à terra, sed & fluminibus, niuibus ac tranquillo mari educi posse existimabis. Nam in his plurimum spiritus etiam inest, qui ob insitam leuitatem, & materiæ tenuitatem quum in nebulā, aut niuem transire non possit, in uentum promptè abit.* VENtorū materia vnde eruatur.

2 *Ventos ex materia pluuiæ cognata, uel cum ea pugnante oboriri uel hinc constat, quòd quidam pluuias cient, alij uerò serenitatem efficiunt, &c.*

3 *Quemadmodum flumina etiam magna, de paruo fonte & exigua origine paulatim increscunt, alijs fluuijs, riuis, & aquis receptis: ita uenti in suo primo exortu circa Horizontē remissiores emergunt, & debilius spirant: ab illo uerò remoti (accedente subinde à terra per aerem noua exhalationum caterua) fortius grassantur, & collectis à multitudine uiribus (qua data porta) ualidius perflant. Nam ex successiua per Horizontem exhalationum impulsione fiunt, ab hisque impelluntur: perinde atque in aqua ex proiecto lapide circulus à circulo, donec ad eum qui omnium est maximus uentū sit, in quo impetus omnis exhaustis uiribus paulatim remittitur & languescit.* Vēti prima origine parui, paulatim crescunt & inualescunt. Elegans similitudo & admodum apta.

4 *Quia uentorum locus est infima aeris regio: ideo à montibus, & eminentibus locis facilè abscinduntur, & ne deorsum sæuiant, refringuntur: qui supra terræ, maris, fluuiorū aut planitiem, uiam liberius ire redireque solent.*

Vẽti cur laterali-ter,& nõ perrectã lineã ferantur.

5 *Venti obliquo cursu aguntur, uel quia halitus uentorum materia, ignea & agilis quodammodo est substantia: quæ in sublime lata, dato obstaculo, per rectam lineam (ut graue corpus) descendere non potest: ergo leuitate insita obliquè & lateraliter deerrat. Aut quia fumorum & uaporum noua soboles de ascensu occurrens illos aliò mugrare nimirum ad latus, ac ultro cedere cogit.*

Vẽti qui bus temporibus pauci spirent.

6 *Venti in magno æstu aut frigore pauci spirant: quia in illo, exhalatio uentorum pabulum à Sole depascitur: in hoc uerò, terra gelu constricta fumos exhalare non potest.*

Ventorum comites.

7 *Ventus quiuis niuem, grandinẽ, pruinam, siccitatẽ, gelu, pluuiã, tonitru & quæ illud sequũtur agnoscere potest: quæ commotio (ut in aerijs nostris Ephemeridibus adnotauimus) tempestas dici solet.*

Ventorum necessitas.

8 *Ventos dedit summus rerum artifex ad custodiendam cæli aut (si mauis) aeris terrarúmque temperiem: præterea ad euocandas, supprimendásque pluuias: & alendos satorum ac arborum fructus: necnon ad difflationem, quæ una putredinis est uindex.*

Vẽti frigiditatẽ augent.

9 *Venti opportunis tẽporibus frigiditatẽ plurimùm augent. Vnde hyeme plerunque uidere licet, loca perflata & uentis exposita, plus alijs, etiam eodem die & spatio rigere, ac gelu infestari.*

Ventorũ circa terrã tumultua-

10 *Ventos etiam lucente Sole non procul à terra insigniter tumultuari obseruabis: quòd halitus ipsi uix dum salutato aere, in primo terræ limine concursantes,*

tes, errabundi luctantur. Vel quòd à contrarijs partibus exilientes, circa terrã obuij cæsim & punctim ex tẽpore coeunt. Aut, quòd uẽtosæ exhalationi remissus sit uapor, qui supra halitũ sparsus, illum succumbere, proindéque inferius deerrare compellit. tio & rixa vnde.

11 Circa Lunæ eclipses flatus (ut author est Aristoteles) agitari maximè solent. Ad quæ accedit, quòd iuxta utrunque AEquinoctium uentus aut aqua apud priscos locum habuerunt, quoties in Caniculæ aut Arcturi exortu non pluit. Lunæ eclipses vẽtosæ.

12 Quemadmodum exiguus uentus pluuiam ingentem compescit & obtundit, ita uentum uiolentũ pluuia parua, quòd ex pugnantibus constent materijs: quæ (ut potestas omnis) impatientes sunt consortij. Ventus pluuiam abigit, & contrà.

13 Venti uicini aut obliquè contrarij, non ex diametro oppositi, simul flare possunt: qui quò obliquiores erunt, eò turbas maiores, & tempestates sæuiores concitabunt. Qui venti simul flent.

14 Ventus perstrenuus roris generationem & lapsum præpedire potest: magis minus, pro uaria locorum ad cælum positione.

15 Montes & editiora quæque loca, modò infimã aeris regionem (ut de Atlante, Olympo, Ato, & Pindo scribunt) non exuperent, uentis sæpius quàm humilia pulsari, agitarique certum est. Ventis obnoxia esse editiora loca.

16 Ventos ex diametro oppositos sub eodem Horizonte flare est impossibile. Nam si ex æquo fortes erunt & pares, alter alterum impediet: si impares, debiliorem succumbere necessum erit. Vẽti cõsortij impatiẽtes.

Scandente

Quo tẽpore vẽti inualescant. *Scandente supra Horizõtem Sole, uentos inualescere fidem facit obseruatio: qui Hyeme ualidiores circa Auroram esse solent, quàm circa Hesperum.* 17

Ventos cur sistat pluuia. *Ventos ideo sistit pluuia, quòd eius aqua, terræ poros exterius (ne exeant halitus) obstruit. Aut quòd siccos fumos uentorum materiam immodica & intempestiua humectatione diluit ac obtundit.* 18

Ventos quando excitet pluuia. *Ventos quandoque ciet pluuia, quia terram aridulam exsiccatámq;, & nihil aut minimum exhalantem pluuiali madore recreat, tepefacit, & collapsas illius uires reparat, fessáque membra leuat: perinde atque fieri solet in igne cineribus condito, aut calce: in quibus modica frigidæ affusio, fumos alioquin latentes & pressos conspicuè excitat.* 19

Sol ventorũ flagellum. *Sole exoriente si minus cessabunt uenti, illorum prolongationem ac uehementiam formidabis. Nam Sol præsertim fortis, radiorum suorum maiestate, aerias materias (nisi rebelles fuerint) tenuat uel abolet.* 20

Quemadmodum uenti ex leui atque modica materia surgunt: ita illa deficiente, illico cadunt. 21

Vẽti ante pluuias maiores quã post. *Ventus ante pluuiam adfuturam maior esse plerunque consueuit, quàm post. Ad quæ accedit, quòd pluuia collabente, uentus (uti est adnotatum) aut omnino quiescere, aut minor fieri plurimùm solet.* 22

Venti regionibus subsequiuunt. *Venti pro materiæ diuersitate & regionis à qua feruntur natura, diuersis modis affici uidentur: propterea sibi similes ubique non sunt.* 23

Ventos eos qui degente supra Horizontem Sole incipiunt 24

piunt, uehemĕtiores, diuturnioresq; expectabis, quàm qui illo sub terram lapso emergunt.

25 *Quia terra est rotunda & inaequalis, ideo fit ut uentus unus alicubi flans, alibi non perspiret. Vel quia omnis non fert omnia tellus: hoc est, uentosae exhalationes ubique non exeunt. Aut quia à montibus (ut diximus) transire praepediuntur.* Ventus idem cur vbiq; nō spiret.

26 *Venti interim subsidunt & remittuntur, propter caloris qui terrae spiramenta recludit, defectum: ex quo fit ut per eam constitutionem, pauciores uel saltem mitiores, sereniores ue prodire uideantur uenti.*

27 *Vere & Autūno ideo frequentes fiunt uenti, quia tunc propter aeris teporem, & meatuū terrae apertionem exhalationes sunt plurimae: quae ob radij solaris debilitatem minus dissolui ac dissipari possunt.* Cur Vere & Autūno frequentes venti.

28 *AEstate & Hyeme pauci spirant uenti: quia in hac, halitus frigoris beneficio clausis carceribus cōprimuntur: in illa, à rapidissimo solis radio extinguntur & uanescunt.* AEstate & Hyeme cur pauci spirāt venti.

29 *Venti qui quarto die post Solis & Lunae coniugiū spirant, mense integro quandoque perseuerare deprehenduntur. Nam is dies totius peragrationis Lunae, sicuti apud medicos acutorum morborum, index antiquis est habitus.*

30 *Venti in orbem ferè spirant, ita ut cadentē proximus semper sequatur ex laeuo latere plerunque in dexteram: hac enim ratione motum Solis respicere uolunt. Quod ipse ad obseruationem diligenter conferes.*

Venti quando sopiunt.

Venti medio die aut nocte ferè sopiuntur: quòd nimio frigore, uel æstu (ut sæpius dictum est) illos solui experientia doceat. 31

Vnde tãta qualitatum diuersitas in vẽtis.

Quum exhalatio, uentorum materia, calida sit & sicca, mirabitur quis unde uenti alij sint humidi, alij frigidi, & ita deinceps. Huic paucis responsum uolo, qualitates uentis à locorum natura unde, uel per quæ spirant, accidentaliter inesse, non à solis halitibus & fumis. 32

Discrimen inter aurã & uentũ.

Inter uentum & Auram, tale ferè est discrimen, quale inter lacum & flumen. Aura enim nihil aliud est, nisi aer ob motam leniter exhalationẽ blandè impulsus: qualiter flabello excitari solet. 33

Auræ quando excitentur.

Auræ æstu prævalido maximè excitantur in locis saltuosis, aut ad fluminum ripas: propter spissiorum exhalationum ac frigidiorum dissolutionem, in his locis à calore Solis factam. 34

Vnde prosilire debeāt uenti.

Venti maximè sunt expectandi unde nubes discussæ cælum adaperuerunt. Sed hæc satis. nunc superest ut de particularibus uentis quibusdam, certis tempestatibus anni remeantibus, consequenter agamus. 35

Etesiæ uenti.

Etesias appellant Philosophi anniuersarios uentos stato anni tempore recurrentes: quos post æstiuales uersiones, ab Vrsa Sole Cancrum peragrante liquatis Boreæ niuibus spirare contendit Aristoteles: flatúsque habere per diem manifestos, per noctem uerò obscuros. Quanquam Seneca aliter. qua causa uiderint docti. 36

Etesiæ noctu ferè desinunt, & à tertia diei hora 37
peripa-

peripateticis peroriũtur: spirántq; à Bruma Ornithijs leniores, & paucis diebus perseuerantes.

38 Ornithiæ uenti sunt Etesijs ex opposito flantes post Solis hyemales uersiones: hoc est, post Brumale Solstitium. Quod Aristoteles in suo climate & cælo agnoscere potuit, nos in nostro (ut de superiori) nondum satis constanter probauimus. ORNITHIAE venti.

39 Venti Ornithiæ seu Chelidoniæ dicti, nomen habẽt ab auibus, & Hirundine: quæ sub illorum aduentum apparet. Plinio spirare incipiunt uno & septuagesimo die post Brumam.

40 Prodromi sunt Aquilonum flatus: inde nomen habentes, quòd Etesias, uentos non uniu s tantùm cardinis, sed totius ferè hemisphærij quod est inter Fauonium & Zephyrum (quemadmodum adnotauit Milichius in 2. Plin.) præcurrant. Atque hæc de uniuersali uentorũ ratione summatim scripta satis erunt. Repentinos uentos omnium maximè formidandos aggredior. PRODROMI.

DE REPENTINIS QVIbusdam ventis & violentis, ob ídque periculosis & formidandis.

1 Ex ventis, quidam repentini sunt nuncupati, quòd màgno fragore subitò oboriantur, & subitò concidant: quorum mutationes & formæ uariæ sunt. Nam obducti nubium (ut sic dicam) cute, diuersis modis afficiuntur. Itaque ex his aliquot proferemus. VENTI repẽtini.

PRESTER vẽt⁹ perhorrendus.

Flatus quidam est horribilis & repentinus, à Græcis ob incensionem & inflationem πρηστήρ, à Latinorum plerisque procella ardens, cælestis flamma, & igneus turbo uocitatus. Hic obliquè supra terram (ut incendium) uolitans, & terribiliter grassans, nũc arida robora, nunc uicos & oppida nedum sata ac syluas amburit & perdit. Igneam pluuiam nonnulli dixerunt, alij flagellum Dei: quo sæuiente incensam syluam ingentẽ, & in cineres uersam (Dij talem prohibete luem) semel non sine stupore, dum iuuenis admodum essem, uidisse memini. 2

Quid differat prester à fulmine.

Prester à fulmine hoc differt, quo flamma ab igne. nam ille flatu latè funditur: hoc uerò impetu conglobatur. utrobique tamen ardor & incendium. 3

ECNEPHIAS vẽtus.

Ecnephias uentus est procellosus, & mirandum in modum tumultuosus: magnus insuper & continuus, motu recto ac uiolento deorsum ruens: quo uno à Typhone (de quo statim) maximè differt. In hunc effusum acetum, præsentissimum remedium esse, à Plinio scribitur. 4

Ecnephias, procella quãdoque dicitur: éstque uentorum omnium acerrimus. Nam propter materiæ crassitiem & spissam exhalationem, aerem obscurat ac percellit: qui non fusus, nec per apertum (ut alij) uenit, sed laborans, & iter sibi ui ac pugna parans, nec tamen ex alto supra terram obliquè prorumpens. Cæterùm fertur inter uentos id esse, quod inter pluuias nimbus. 5

Typhon ventus.

Typhon, Græcis πνεῦμα πυρῶδες dictus, hoc est præceps & ignitus spiritus, uentus est locum ex 6

loco

loco mutans, rotatim deorsum excussus: qui flantibus Aquilonibus, secum aliquid nubis conuolutim deducit: à qua non potest se explicare.

7 *Typhon præterquam quod cuicunque rei inciderit, eidem uim infert: homines etiam & pecora in altum nonnunquam attollit, ac arbores & saxa in syluis torquens sternit: nauigiáque confringit.* Typhon periculosissimus ventus.

8 *Typhon, Plinio Vortex, alijs Turbo, & uibratus Ecnephias, de nube gelida (ut dictum est) abruptum aliquid sæpenumero secum uoluit, ruinámque suam illo pondere aggrauat: quem repentinũ flatum à nube prope terram & mare depulsum definieruñt quidam: ubi in gyros rotatur, & proxima (ut monuimus) uerrit, suáque ui sursum raptat.*

9 *Typhon illisu ipso repercussus, correpta in cælum secum aufert: ac in excelsum, nisi magna fuerit resistentia, sæpenumero perfert.* Typhonis venti violẽtia magna.

10 *Typhon ardentior, accensúsque dum furit, Prester uocatur: contactu amburens, pariter ac conterens.*

11 *Typhon ab Ecnephia hoc differt, quòd ille latius & altius uagatur: fítque ex subtiliore materia, absque diuulsione continuè perflans. Hic humilius & angustius discurrit, ex spissiore materia discontinuè grassans, & obuia quæque mouens ac exagitans.* Typhon ab Ecnephia quo modo differat.

12 *Typhon seu Turbo, plerunq; à duobus pluribúsue contrarijs uentis & obliquè spirantibus, in angustis arctísque locis (ut sunt angiportus) plurimùm uigere consueuit.* In angiportuma ximè fæuit Typhon.

Typhon ob uehementem impulsionem, quandoque instar ardentis rotæ in gyrum agitatæ inceditur: arbores & nauigia prodigiose conficiens. Quod ad πρηστῆρα quidam detorserunt, quorum materia ferè eadem. 13

TVRBO uẽt⁹ qui & Typhon.

14 Turbo uentus ab aliqua mundi plaga certò præscripta spirare minimè deprehenditur, sed è nube deuolui: quoties scilicet oppositi uenti duo, ex oppositis nubibus egressi, concurrentes impetu magno & peruалido commiscentur, ac de uictoria inter se concertant. Quanquam de unius uenti elisione ad angulosum aut cauũ aliquod obstaculum, etiam Turbo fieri potest: hoc à uortice Pliniano, seu Ecnephia differens, quo stridor à fragore:

Turbinis uenti natura.

15 Turbo ab uno uento nonnunquã fieri potest: quando uidelicet in cauo aliquo, uel anguloso loco eliditur, in quo (perinde atque si aliquis ex opposita parte reluctaretur) conuoluitur. Qui quòd eundem sæpius locum ambiat, ac se uertigine ipsa concitet, Turbo dici consueuit: quem cum Typhone confundunt Philosophi.

16 Non fit aquilonius Typhon, nec niualis: sicuti nec iacente niue Ecnephias. Et hæc de uentis uniuersim & particulatim quod ad Meteorologum attinet satis erunt. Reliquum est, ut ad Hydrographorum & hodiernorum nautarum uentos, commodùm me conferam.

VENTORVM DISTINCTIO, nomenclatura & situs, ex recentiorum Nautarum & Hydrographorũ placitis.

1 HACTENVS uentos de antiquorum sententia duodenario numero distribuimus: fecimúsque quatuor reliquorum ueluti principes, à quatuor mundi cardinibus, æquinoctiali oriente & occasu, necnon meridie & Septentrione, flatu rectà (quoad eius fieri potest) procedentes: & alios insuper duos horum cuilibet sociali utrinque fœdere iunctos: pro maxima Solaris exortus & occasus (ut loquuntur) amplitudine. Nunc ostendere superest, quomodo recẽtiores nautæ & Hydrographi (maximè qui quotidie Oceanũ aquarũ parentẽ explorãt) uniuersum Horizontis ambitũ, cõtra antiquorũ præscripta, in duorum & triginta uentorũ distinctionem appositissimè (quod ad rem nauticã & Hydrographicã attinet) distribuerũt. Qua in re hîc mihi monendus es lector optime, nautas priscos Mediterranei maris & AEgei (quod Archipelagus incognita Oceani uastitate nuncupabant) cum hodiernis Oceani naucleris in ipsis cardinibus dũtaxat conuenire, in alijs nõ item. Nam recentiores nautæ, inter quatuor angulares uentos, hîc rei & doctrinæ causa à nobis reges & principes nuncupatos, rursum quatuor (cuique spatio inter duos cardines, unum) inseruerunt: quos præcipuos inscripserunt: nos mutuata à Vitruuio uoce medianos: quòd ab ipsis cardinibus medij ex æquo stent: factúsque hinc fuit octonarius uentorum numerus. Deinde ascititijs illis quatuor

Superiorum ueluti Epilogus.

Vẽti duo & triginta apud recentiores nautas & Hydrographos.

Venti quatuor prĩcipes & sub his alij quatuor prẽcipui seu mediani.

Vēti collegæ dicti. Venti sexdeci quadrantes insigniorum nūcupati

illis quatuor medianis, alios rursum utrinque duos (collegas rite appellaueris) comites adhibent, qui cum octo prioribus sexdecim constituunt. His insuper (octo inquam postremis) laterales itidem utrinque duos alios opponunt, insigniorúmque uentorū quadrantes nuncupant: quorum omnium aceruus, uentos duos supra triginta ad unguem exprimit: ut quatuor sint reges, & quatuor mediani illis hinc inde medio spatio assidētes: adhæc collegæ octo, & sexdecim assectæ, illis passim intertexti. Quod mea sententia, temere haudquaquam factum existimabis. Nam flatuosam & lateraliter motam uentorum materiam à dato quocunq; Horizontis puncto uiam ire & redire posse, nunquam negabit rerum naturæ candidatus, nedum philosophus.

Cur duo & triginta venti à recentioribus excogitati.

2 Iam quòd ad nauticas uentorū istorū appellationes attinet, paucis impræsentiarum hæc à me accipies. Quatuor regibus uentis (cardinales si placet nuncupa) propria nomina non dicam Græca, Latina, aut Hebræa, sed pro cuiusque libertate & locorū ratione, patria indiderunt naucleri: ex quorū nomenclatura utrinque collecta, denominationes medianis ipsis (ut statim dicemus) apposuerunt. Rursum ex binis regiorum & medianorum appellationibus simul iunctis, his quos collegas uocauimus, nomina aptauerūt: sed ita, ut angulus illis proximior locum in denominatione primum iure suo (quemadmodum postea audies) rite sibi uendicet. Postremò, quos quadrantes dici adnotauimus, partim à coniuncto primario, partim à socio, addita quarti uoce denominarunt. Quæ omnia in Hydrographicis chartis (marinas appellant) proprijs

Quomodo nauticis vētis indita fuerint nomina.

lineamentis

lineamentis, coloribus & nominibus obscure, & (ne locorum nomina confundantur) superficiarie distincta si animaduerterem, rerum Hydrographicarum studiosis adprime consultum gratularer. Sed uerba, si placet, in exemplum conferamus.

3 *Cardinales uenti regij & principes hanc habent nomenclaturam. Subsolanum in Orientis AEquinoctialis angulo triumphantem, nostrates Oceani nautæ, hoc est Gallici, Est nuncupant: mediterranei maris exploratores, Leuantem. Fauonium in occidentis cuspide sedentem, illi Ouest, hi Ponentem. Austrum meridionalem, illi Su, hi marinum, & Austrum. Boream Septentrionis cardinem regentem, illi North, hi Tramontanam.* Cardinalium ventorũ nautica nomina, & patria.

4 *Rursum uentum qui inter exortum & meridiem æquis spatijs residet, unde Medianum inscripsimus, Suest illi, hi Syrochum dixerunt. Qui inter Orientẽ & Septentrionem medius est, illi Northest, hi Græcum. Qui inter occasum & Septentrionem, illi Northouest, hi Maestrum. Postremò qui ab occidentis & meridiei angulo ex æquo distat, illi Suouest, hi Garbinum & Labechium.* Ventorũ medianorum nomina.

5 *A iam dictis octo (nimirum regijs quatuor, & medianis totidem) ipsis intermedijs, quos collegas uocauimus, nomina hunc in modum rursum indiderunt. Qui inter oriẽtalem regium, & medianum, Boream uersus collega statuitur, Estnorthest denominatur. Qui inter medianum eundem, & Septentrionis angulum, collegam itidem agit, Northnorthest: alia tute excogitabis, & ex iam dictis compones.* Ventorũ collegarum seu intermediorũ nomina.

De his

Vētorū qui insigniorum quadrantes dicūtur, nomina.

De his uerò quos quadrantes dixerunt, ipsis regijs, medianis, & collegis (ut monuimus) sparsim intertextos, id exēpli habe. Eum qui inter North *&* Northnorthest, *hoc est Septentrionalem regium, & proximè collegam, orientē uersus intertexitur,* North *cū quarta* Northest *nuncuparunt: primam denominationem à principali uento proximo, secundam uerò ab eo qui ad trium quartarum distantiam subsequitur, implorantes. Quod ex figura ut ars exigit debitè extructa, sibi quisq; facilè repræsentare poterit. Sed hæc (quod aiunt) extra oleam. Quæ quia ad Meteorologiam nostram parum attinent, uerbum nō amplius addam.* 6

DE TONITRVS GENERATIONE, natura, prodigijs & effectu.

TONITRVS generatio.

TONITRVS *hanc habet generationem.* 1 *Perlato ui cælestium corporum ad mediam aeris regionem fumo duplici, uapore nimirū & exhalatione: quemadmodum uapor in nubis consistentiam à loci frigiditate promptissimè uertitur & addensatur, ita exhalationem superiora petere nitentem celerrimè includit, & ueluti captiuā agit: quæ in denso exitum indignabunda quærens, motu præualido nubis profundæ & cauæ latera huc & illuc uolitans quatit: & qua parte rariora sunt, elidit: incensáque celeri suo motu & ui ignea longè micat, ac pro utriusque natura, & densi rarique uarietate, sonum in aere uarium & planè expauescendum edit: quem tonitru maiores nostri dixerunt.*

2 *Aliter, tonitru est fragor editus ex diruptione nubis facta per uiolentam à frigore expulsionem sicci halitus & calidi in nube conclusi. Vel (ut Plinius habet) fragor factus ex plaga compactorum ignium è nube erumpentium.* Tonitr⁹ definitio.

3 *Tonitru itaque nubis ictæ & percussæ sonus est: omnia adeò grauiter interdum perturbans, ut cælum terræ miscere uideatur. Nam quum in nubem procellosi & impetuosi halitus sese commiscuerunt, inualescente spiritu, & uiis omnibus exitum quærente, illam impetu magno discindere, aperiréque conantur. Vnde horrendo cum fragore & mugitu agitationem eam & impetum ad aures perferunt: quem sonum, antiqui etiam tonum dixerunt, à quo attoniti. Quæ res admirationem nullam, aut saltem exiguam habet: quum etiam in castanea inclusus uapor idem moliatur: quæ cum suo spiritu, ecquid per Deos immortales, habet corporis, quid uirium, quid proportionis cum nube ingentissimos quosuis montes, imò uerò urbes (licet id oculus ægrè assequatur) exuperante?* Vnde tã valid⁹ sonus ĩ nube. Elegans & saneq̃ apposita similitudo.

4 *Nubes per tonitrua admodum nigricans, quia ob spissitudinem, contentum halitum fortiter coprimit, sonum propter diuulsionis contumaciam perhorrendum (præsertim si internus fumus copiosus erit & de fuscus) emittere prona est.* Quid agat per tonitrua nigricãs nubes.

5 *Nubes ex nigro rubescens, quia de se densa ualde est, & ignitum uaporem multum habet, ideo ualidiorem ictum quàm nigra plurimùm incutit.* Nubes ex nigro rubescens.

Nubes

Nubes ex nigro virescēs cum aliquo rubore pessima.

Nubes ex nigro remista rubedine uirescens omnium pessima est, & mirandum in modum, si super ciuitatē aliquam uel domum perpendicularis steterit, formidanda: quia ob rubedinem, ignei halitus multum habet: ob nigrorem, uaporem copiosum addensatúmque: propter uirorem, aquam ingentem: Ex quibus, frigidi cum calido, & humidi cum sicco pugna perstrenua & uelitatio sursum est expectanda. Ad quæ accedit, quod nubes talis enormem grandinem, & prodigiosorum lapidum fulmina, non sine hominum & pecoris, urbiúmque ac rerum aliarum iactura graui, sæpenumero minatur. 6

Nubes alba.

Nubes per tonitrua alba, nihil aut minimum est timenda: quia utriusque materiæ pauxillum habet. 7

Quando fit tonitru sine coruscatione & cōtrà.

Tonitru sine coruscatione tum maximè fit, quum sola nubium uentosarum inter se est collisio & lucta. Coruscatio uerò sine tonitru, quando in tenui nube, rara & minimùm aquosa, attritu suo & motu, necnon ingenita ui ignea, exhalatio ipsa incenditur, & uiam nacta foras prosilit. 8

Venti tonitruorū magnorū prodromi.

Ante magna tonitrua ualidos uentos & fortes plerunque spirare obseruatum est: nimirum ob turgidæ nubis compressionem & commotionem, halituúmque in aere agitationem. 9

Tonitrues inferiores quādoque inficit.

Quia per creberrima tonitrua, halitus putres, crassi & uiscosi sursum cum uapore & exhalatione per infimum aerem ducuntur: & illius tractum corrumpentes, iterum deorsum refunduntur: ideo grauissimā luem hominibus, pecori, & satis quibus uescuntur mortales, tonitrua hinc minitari cum libris fidem facit ex- 10

cit experientia.

11 *Tonitru ualidius personante, nōnullos peregre proficiscentes, surditatem incurrisse obseruatum est. nec mirum: nam excellens sensibile (ut loquuntur Physici) sensum lædit, obtundit, & plerunque abolet. Quod etiam accidere uidemus his qui moletrinis, & ferrarijs fornacibus, necnon campanilibus, & locis quales sunt historiographis Nili* καταδοῦπα, *iugiter assident.* Tonitrua validissima audita absolent.

12 *Tonitru uehementer crepitante, uina* ὀλιγόφορα *hoc est paucam aquam ferentia (maximè per Æstatem & Autumnum) uapescere, aut alienam qualitatem adipisci, experientia constat. In quam rem, ferrum amuleti loco nostrates habent Oenopolæ.* Tonitru vina imbecilla lędit.

13 *Tonitru uigente, pluuia si minus præsens est, saltem propinqua esse nobis plerunque indicatur.*

14 *Mineralia quæ cum tonitru uel potius fulmine decidunt, adeò sunt exsiccata & torrefacta, ut ne igni quidem liquescere, nec in opus fabrile uenire possint: quin potius in cineres abeūt: cuius rei testes mecum quamplurimos citare, arduum non esset.* Mineralia p tonitrua decidētia.

DE CORVSCATIONE seu fulgure, & eius natura ac generatione.

1 CORVSCATIO *secundum naturam tonitru posterior est, licet ante percipiatur: eo quòd uisus à suo (quod dicunt) uisibili momento immutetur: auditus à sono nō nisi in tempore: nam* Coruscatio tonitru posterior: licet antè percipiatur.

uam terreus magis est,licet aerẽ natura referat, perinde atque ille ignem quo nihil agilius. Quod in his qui procul ligna secant apparet : nam prius securim etiam secundò sublatam uideas, quàm præcedentem ictum auribus assequi possis.

Similitudo aptissima.

Coruscationis generatio.

2 *Coruscatio Alberto authore, aliud nihil est quàm apparitio subita halitus subtilis & inflammati, in aere sine descensu ad terram, extempore uanescentis.*

3 *Vel,ut Seneca habet,Coruscatio flamma est, futura fulmen si plus uirium habuisset. siue fulmen nõ perflatum usque in terras. Aut, lumen inflammatæ exhalationis per nubis latera expulsæ.*

4 *Vel ex Aristotele, exhalatio in nube ob superioris densi occursum ualido impetu deorsum uibrata, & subtiliter per aerem incensa : in quo celeriter deficit: quæ & fulguratio, & fulgetrum, & fulgur dici consueuit.*

Cur exhalationes incẽsæ quum leues sint deorsum vibrent.

5 *Quanuis exhalatio, coruscationis materia, insita sua leuitate, sursum ferri nata sit, deorsum nihilominus mittitur, cum ob antiperistasim, tum etiam mediæ regionis aeris densitatem, & nubis obstaculum: quæ frigido agente, spissior est,quàm ut fumis uiam faciat:quapropter deorsum contra propriam naturã illos deerrare cogit.*

Coruscationis albæ & lucidæ natura.

6 *Coruscatio alba & lucida, ex subtili halitu & raro de nube minimùm aquosa prosilit. Vnde uehementem calorem & inflammationem non sustinet : nam pressum ignem nubes ipsa non gerit: propterea cor-*

pora quæ attingit, nihil aut parum adurit: radio magis quàm igne lædens: ex quo nonnullos tantùm afflasse, alios uerò excæcasse uidimus. Nec est omittendum, quòd fructibus & parum foliatis racemis, nõnihil prodesse traditur.

7 Coruscatio fulua, ex fumo tenui sic satis & subuiscido fit: in qua flamma rutilat: & calorem uehementem incendiúmque periculosum (præsertim si deorsum feratur) præ se fert. Coruscatiõis fuluæ natura.

8 Coruscatio rubra de spissiore & bene fermentata in nube effumatione, cum terrifico sono in prægnante aere erumpit: cuius flamma quia aliud nihil est quàm crassiusculi spiritus, proindéque ægrè inflammabilis ardor & incendium, ideo perniciosius sæuit: suas uires etiam in media pluuia (res mira) prodigiosè exerens. Hæc ciuitates plerunque incendit, & ad interiora usque neglecta aqua (tanta est uis ignis illius cælestis) cum internecione uiolenter grassatur. Coruscationis rubræ natura prodigiosa.

9 Coruscatio fumosa & subnigra, terrestris admodum est, & obscurè, sed tamen pertinaciter ignita. In cuius nube si humidum uiscosum plurimum inerit: inde lapis niger, fuscus, uel ferrugineus fabricabitur: qui deorsum iaculatus, obuios arborum truncos etiam ingentes, & solidissima quæque relicto uestigio celeriter incendit, dissipat, scindit & abolet. Coruscationis fumosæ & subnigræ natura.

Coruscatio

Coruſcatio albicans in nube lurida.

Coruſcatio in nube lurida albicans, flammam habet ſiccam & parum coactam: ideóque per aerem longè latéque magno cum impetu (ob nubis profunditatem & aquoſam ſubſtantiam) ſpargitur, & celerrimè abſque ullo ambuſtionis ueſtigio extinguit: quãdoque duntaxat lædit, præſertim ſi lenis fuerit illius impulſus: nonnunquam propter ſui diſgregationem unum perſequitur, altero remotiore ſuperſtite: aliàs à pariete uno in alterũ tantùm reſilit, & uaneſcit. 10

Coruſca tio fortis & cũ tonitru frequens quibus reb⁹ noceat.

Fortem coruſcationem & frequẽtem, arborum & uinearum, rerúmque aliarum flores plerunq; læſiſſe, nonnunquam duntaxat decoloraſſe, adnotatum obſeruatúmque eſt. 11

Nonnullis placuit, fulgur cum tonitru fieri ex nubium in aere concertantium concurrentiúmque colliſione, uentis huc & illuc ſeſe cum illis obliquè agitantibus. Sed hoc falſiſſimum eſſe, ſatis ſupérque arguunt, nubes corpora merè aquea: quæ ueri ignis (qua nubes ſunt) ne micam quidem ſuſtinent. Quanquam negare nolim hanc uentorum & nubium luctam, fulgurantis materiæ exagitationem adiutare poſſe. 12

Vnde tonitrua æqualia in ſono, & inæqualia.

Spiritus in nube diſcurrens impetum facit & ſonũ: ab ea uerò elabens coruſcatione: qui ſi in nube æquali copioſus erit, æqualem ſonum & continuum, mugitibúſque perſimilem molietur. Si uerò in nube inæquali abundabit, nonnihil de tumultu & uiolentia (ſi continuitatem ſpectes) remittet: ac ſonum inæqualem ædet. Ad quæ accedit, quòd ſi in ueſicæ modum interim dũ elabitur ignita exhalatio nubes ipſa elidetur, 13

ſonum

num admodum acutum pariet: quo homines attoniti concident, & ueluti exanimati prosternentur.

14 *Cum coruscatione & fulmine (maximè dum rupta nubes ut cloaca sese deorsum exonerat) putres multi spiritus, & teterrimæ pestilentésque materiæ unà exiliunt: quæ in uites maturas, frumenta, & arbores iaculatæ, illas inficiunt: & uescentes, occulta causa & syderatione sensim perdunt: quod monuisse multis profuit.*

Pestilentes materias è nubibus tonāte plerūque manare.

15 *Coruscatio de nube uirescente & profunda erumpens: quia commistionem terrestrem habet: dum nubis corpus prætergreditur, in contactu & transitu cum humido remista, in substantiam nonnihil solidā, & pressum cōpactúmque ignem periculosissimè quādoque transire potest.*

Coruscatio periculosissima.

16 *Coruscatione sub dio inconniuētibus oculis recepta, excæcatos multos audiuimus: quosdam uidimus. nec temere: nam excellens uisibile (ut antea est adnotatum) uisum corrumpit.*

Coruscatio multos excæcat.

17 *Mirum non est exhalationem in nube agitatam incendi, & ignes concipere: quum per domorum incendia sæpenumero uideamus crassos fumos exilientes, & inuicem luctantes, ignem facilè concipere, qui ædes etiam remotas plerunque incendunt: quod in Ephesino Dianæ templo se probasse, testis est Aristoteles.*

Fumos per incendia ignē cōcipere.

18 *Noctu magis quàm interdiu, sine tonitru fulgurare experiundo disces: quia materia exhalans, etiam à nocturno frigore* κατὰ ἀντιπερίστασιν *etiam incendi potest.*

Corusca tio quã do pluuiosa. — *Coruſcatio ſæpenumero tonitru neſcit: quandoque agnoſcit, & tunc pluuiam deſignat magis. Queis addes, quòd cum coruſcatione rariſſima eſſe ſolent & nix & pruina.* 19

DE FVLMINIS GENERAtione, natura, & effectibus.

Quid propriè Fulmen. — 1 FVLMEN *commune nomen eſt ad omnem exhalationem quæ ardens ex nube erumpit iaculatúrque: peculiare tamen facere mihi uidentur Philoſophorum plerique ad eam exhalationẽ quæ addenſata & cõglobata nubem longiore tractu pertundit, findit, diſrumpit, & terram uiolenter attingit.*

Fulminis generatio. — *Fulmen fit quando halitus ſiccus, uiſcoſi coniunctũ neſcio quid habens (unde compoſitus uapor appellatur) motu & agitatione in nube percoquitur: & uelut in maſſam quandam ferream aut lapideam coit: quæ diu ſubacta induratur, perinde atque lutum igni admotum.* 2

Aliter, fulmen eſt exhalatio deorſum è nube uaporoſa, ſubtiliore ſpiritu præeunte & ſequẽte, uiolenter iaculata. Vel ſpiſſior halitus à frigore uaporũ cõglobatus, cum ui & fragore de nube prorũpens, ac terram corporáque ſuo motu, lumine, & afflatu pertingens. 3

Fulminis ignis noſtro ualidior & potẽtior. — *Aliter, Fulmen eſt fulguratio in terram perlata. Aut uapor ſiccus, ignitus, compactus & ſolidus, impetuoſe deorſum ruens, maioris uis quàm ignis qui nobis* 4

bis in usu est: quòd ex subtilioribus elementis compingatur. Nam præterquam quòd penetrat, & (ut postea dicemus) urit: etiam percutit, tangit, liquefacit, diuidit, scindit, & corruptibile quiduis dissipat. Vnde quidam cælestem bombardam illud non inepta nomenclatura appositissimè mihi nuncupasse uidentur.

5 Fulminum quoddam est non urens, sed ob ingentem materiæ pertinaciam tantùm dissipans, spirituum coactorum procellosorúmque uim magnam secum rapiens: qui in porosa corpora impacti, illa (priusquam adurantur) conuellunt & dispergunt. Nam spiritus fulmine, cuius est comes, uelocior aliquanto existit. [Fulmen dissipās.]

6 Alterū est infuscans tantùm, & ueluti fuligine quæ percussit intingens: ab Aristotele ψολόεις nuncupatum, ac si diceres fumosum & fuliginosum. Id præ nimia subtilitate & raritate antè euolat & penetrat, quàm adurere possit: mora tamen denigrat, & liuescens uestigium relinquit: cui ob synceram, purámque flammæ tenuitatem, per angustum etiam fuga esse traditur. [Fulmen infuscās.]

7 Aliud est breue & flammiferum: quod utique per corpora rariora (modo quo suprà) labens grassatur: in solida impingens, illico dissoluit, perdit & atterit. Græci poetæ ἀργήτηρ dixerunt: Latini fulmen clarum, & ignitum, & ardens: in ἀντιτυπώσματα (ut loquitur Aristoteles) hoc est uim aduersandi & resi- [Fulmen flāmiferum & vrens.]

ſtendi habentia, omnium maximè ſæuiens,& certas ignium notas percuſſis inhærentes relinquens. Cuius uis ſtupenda planè eſt,& occulti numinis nedum miraculi pleniſſima. Nam loculis integris & illæſis, argentum conficit: uagina ſuperſtite, gladium liquefacit: inuiolato ligno, ferrum circa pila (ut habet Seneca) ſtillare, & fracto dolio uinum ſtare cogit: quod biben tem aut furere facit, aut necat.

Fulminis miracula aliquot.

In quo differunt fulmē & fulgur.

8 *Fulmen & fulgur materia non differunt, ſed potius forma & modo. Nam fulgur leuius incenditur, & ſub nubibus altius micat. Fulmen pernicioſè inardeſcit, motu uehementiore, ac ui prodigioſiore terras & quæ in his contingit corpora, non ſine pernicie affligens.*

9 *Fulmen nullum ſine igne uenit: ſed hoc propriè igneum dicimus, quod manifeſta incendij ſigna imprimit, urendo, fuſcando, aut afflando.*

Spiritus in nube tonant.

10 *Fulmina ſono nubem nec frangunt, nec diuellunt: ſed plaga, & fragorem impetúmque faciente ſpiritu in nube (ut diximus) clauſo.*

Cur rara Hyeme fulmina.

11 *Fulmina Hyeme rara nobis eſſe ſolent, quia tunc exhalatio coacta & obſeſſa in nube, calorem exiguum, & ui frigoris ſubitò extinguibilem continet. Addam ex Plinio, quòd per Hyemem aer craſſiore nubium corio ſpiſſatur: omníſque terrarum halitus rigens eſt & gelidus. Hinc in Scythia & locis Borealibus raro fulminare credibile eſt.*

Fulmina Æſtate q bus pecu liaria aut rara.

12 *Fulmina Aeſtate, præſertim in calidioribus regionibus pauca fiunt: quia calidæ & ſiccæ uaporatio-*

nes,

nes,diripiente æstu, in nubem densari ægrè possunt. Ex quo fit, ut in AEthiopia & locis ad Cancri tropicum annuentibus rarò fulminet. Sed hæc ratio in septentrionali nostro cælo & solo,infirma admodum est:propterea quòd calor imbecillus sic satis,omnē nubium materiam absumere non potest. Vnde frequenter AEstate hîc pluit,tonat,& fulminat,pro præsenti cæli statu.

13 *Fulmina Vere & Autumno creberrima sunt, pro cæli,terrarum,& partis anni constitutione: quòd horum temporum status plurimam materiam tam siccam quàm humidam aeri præbeat. Qua ratione frequentia sunt fulmina in quarto & quinto climate:in quibus semper quodammodo uernat & Autumnat.* Cur Vere & Autumno crebra sint fulmina.

14 *Fulmine uenenatum animal percussum, uenenum deponere tradunt. Cuius rei signum adferunt, quòd intra dies paucos uermiculare uisum sit:quæ res prohibente ueneno aliter non fieret.* Fulmen venena purgat.

15 *Certum est quiduis prius quati & afflari, quàm fulmine percuti:nec quenquam tangi,qui prior uiderit fulmen,aut tonitru audierit.*

16 *Si uigilans animal fulmine percutitur,moriens clausos oculos habet:dormiens uerò ictum,apertos:ex opposito iacens,conuertitur.* Notatu dignum.

17 *Omne ictum fulmine, sulphur olet, caputque contra fulminis impetum uersum gerit. Idem de tacta arbore,aut planta senties,quæ diuulsos ramos contra grassatum fulmen prætentat.*

Spiritus fulminis comes perniciosus. *Fulminis ui percussus homo, nisi conuertatur non expirat: nec ullũ animal (nisi prius tetro spiritu præeunte exanimatum fuerit) fulmine accendi traditum est, & obseruatum.* 18

Si ictu obliquo animal fulmine tangitur, in contrarias partes incubat. Si recto, aut diametrali, rectus subsidit. 19

Fulminatorũ uulnera, reliquo corpore frigidiora esse deprehensum est: depopulata ex tempore calida spirituosáque substantia. 20

Mira de flatu fulmineo. *Flatus essentiæ tenuissimæ fulminãda corpora mouentes, illorum dissipationem adaugere etiam probant uiua corpora, de sublimi loco cadentia: quæ à moto aere, antè quàm terram pertingant, scissa & præfocata sæpenumero uisa sunt.* 21

Fulminis impetum adiuuat aeris uis, & penetrabilis agilitas. Semper enim flatulentus nescio quis aer prætenuis (ut diximus) & præceps fulmina sequi & præcedere solet: qui prius sentitur ac perimit, quàm uideatur: nam agilis admodum est, & coloris expers. 22

Fulminis prodigiũ mirabile. Martia Romanarũ princeps, *partu in utero à fulmine (aut comite illius iam dicto spiritu) afflato illæsa, & (si ueræ sunt historiæ) superstes euasit.* 23

Fulminei teli aut lapidis generatio. *Telum fulmineum (lapidem uulgus nuncupat, & per antonomasiam fulmen) nunc cunei, quandoque globi, nonnunquam pyramidis formam habere solet: cuius generatio est, dũ exhalatio tam fulgurea quàm fulminea in uirescente aut nigricante grauida nube, cum* 24

cum quadam uiscida & (penè dixerim) metallica materia à nubis circumfuso humore conglobatur, superuenientéque intensissimo cum Solis & stellarum, tum motus & antiperistasis calore, in solidum corpus & lapideũ induratur: nõ secus atq; lateres, dum ex humectato luto & molli, in lateritia fornace percoquuntur, & duri euadunt.

25 *Chalybem ignitum, & huius plumæ mineralia, de nube cum fulmine cecidisse, fidem faciunt cum quotidiana experientia antiquorum libri. Causa est in uaporum permistione, lutulentáque & terrestri materia, à nubis igne motu & cælorum radijs (qua nunc dictum est formula) excocta, & in ferream massam, aut chalybeam fermentata: quæ res facit ut fulminatum omne (sicuti antea adnotauimus) sulphur oleat: quod cum hydrargyro metallicum esse elementum nemo nescit Philosophus.* Chalybis igniti & mineralium in nube fulminea generatio.

26 *Fulmine non feriuntur Laurus, Vitulus marinus, & Aquila, Iouis fulminatoris ales. Vnde Tyberium Cæsarem lauro coronari solitum, & tentoria ex marinorum uitulorum pellibus composita subijsse, ut à fulmine quod supra modum metuebat tutus esset, author est Suetonius.* Quæ fulmine nõ percutiãtur.

27 *Aduersus fulmen remedio sunt loca subterranea. Nã profundius quinque pedibus terram subintrare non posse tradunt: propterea in abditum & altè concameratum locum, eundem Tyberium per tonitrua sæpenumero se recepisse, historijs multis testatum habes.* Loca aduers⁹ fulmen tutissima.

Quæ loca fulmini obnoxia. Fulmina editissima quæque loca, & inter arbores Quercum, omnium maxime ferire & aggredi, quotidiana obseruatione constat. Hinc campanilia, turres, & mõtes à fulmine κεραύνιοι dicti, crebris fulminibus (præter alia) impetuntur: quòd obuij magis sint, & nubis iniurijs in alto aere expositi: unde illas per inane discurrentes, de occursu facilè excipiunt. 28

Quibus parcat fulmen. Fulmen uenenata (ut dictum est) attingens, expurgat: omnéque animal, excepto homine, natura eum honorem (ut habet Plinius) illi deferente, illico interimit. Quod i Anchise adnotat Virgilius philosophus summus. 29

Fulminis, fulguris, tonitru, Ecnephiæ & Typhonis de quibus hactenus, eadem ferè est materialis causa: differunt tantùm forma. Nam halitus intra nubem nondum ruptam inclusus, & murmure intus colluctans, Tonitru est: illam findendo aperiens, & ueluti per hiatum ignem iaculans, Prester & fulgetrum: citra ignem nube prorsus dissipata erumpens, Procella: exitu angusto & meatu tortuoso egrediens, cum specu nubis profundiore, Vortex: cum minus profundo, & exitu liberiore, Typhon: cum uero igni & conglobato, Fulmen. Sed de his satis: quæ omnia in hoc nostro cælo & climate minus contingere si animaduertis, mirari desine: discéque ex Virgilio, quòd quemadmodum omnis non fert omnia tellus, ita nec cælum ubique similiter tonat, aut fulminat. Vtut se res habet, uerè ab antiquis & recentioribus hæc tradita esse arbitror, & exactè obseruata ingenuè credo. 30

(Margin: Tonitru. Prester. Procella. Vortex. Typhon. Fulmen.)

DE SERE-

DE SERENITATE

1 SERENITAS hîc nobis definitur, à pluuijs & humidis aeris constitutionibus immunitas, etiam si euanidæ nubes, uel exigui per cælum deerrabunt uenti: qualiter usurpauit Maro hoc hemistichio. Hyemes optate serenas Agricolæ. Quid SERENITAS.

2 Circa meridiem & mediam noctem serenitas fieri plurimùm solet: cum qua tamen uentorum commotio adesse potest. Quo tẽpore serenat.

3 Serenitas Autumni, uentosam hyemem, & maxima ex parte pluuiam præsagire consueuit.

4 Si serenitas est quo tempore cælestis arcus apparet, hyemabit: si uerò hyemat, serenabit.

5 Serenitates ut etiam siccitates, imbribus, ex Hippocratis sententia, sunt salubriores, & minus noxiæ: quæ fiunt uel à magno calore consumptis uaporibus, aut frigore obstructis terræ meatibus, aut imbre extinctis uentis, ac uaporibus siccis. Serenitatis causę.

6 Serenitatem hyemalem, & per initia uernalem, frigiditas consectari plurimùm solet. Autũnalem horridula (manè præsertim & uesperi) quædã inæqualitas & sub meridiẽ calor. Vnde morbifer Autũnus à poetis, & optimo nostro Hippocrate, nõ temere inclamatur. Serenitas hyemalis, vernalis & autumnalis.

7 Serenitas pruinam, ut etiam humidam aliam quamuis aeris constitutionem, secum liberè non admittit. Quanquam à meridie serena oboriri potest tempestas, si cadibunda per aerem matutino tempore uisa fuerit pruina, uel caligo.

DE FRIGORE ET GELV.

QVID per frigus & gelu intelligamus, tam notum omnibus esse arbitror, quàm est sua (quod dicunt) unicuique domus. 1

Tēpora serenitati dicta. *Aere puro & sereno, gelu temporibus opportunis ualidius fieri, quàm obscuro, pluuio & nubiloso, pueris senibúsque notissimum esse non diffido.* 2

Gelu per hyemē ferè totam & Veris initia, finémque Autumni, nobis admodum familiare esse, fidem facit experientia. 3

Gelu rorem secum non agnoscit, sed eius excitabulū & fomentum in pruinam plerunque uertit. 4

Gelu sequentia & fugientia. *Gelu coruscationem, tonitru & similia, rarò (saltem apud nos) sibi alligat: nebulam multo magis: quæ eius intemperiem sæpenumero auget.* 5

In aurora & sub uespertinum crepusculum frigus intensius, quàm circa meridiem nobis est: ob radiorū Solis imbecillitatem. 6

Gelu resiccare. *Gelu insigne, siccitatis causa esse potest: nam humiditatem densat, & laxas terræ partes admodum constringit.* 7

Prima anni gelicidia si cum pluuia dissoluentur, cætera omnia quæ eidem anno contingent pro maiori parte ita dissoluenda contendunt. 8

Vēti frigora augentes. *Initiante gelu si orientalis uentus spirabit, uel (quod sæpius sum expertus) septentrionalis, frigorum intensam durationem expectabis.* 9

Spirante

10 Spirante Aquilone & Borea frigora nobis certò pollicentur: maiora & minora, pro cæli & partium anni constitutione.

11 Frigora tempestiua arborum & plantarum firmitati conferunt. Nam sic optimè germinant. Frigora quibꝰ p. sint & noceant.

12 Frigora præcoces germinationes, cæli indulgentia euocatas quandoque exurunt & perdunt: quare serotinæ hyemes satis arboribúsque noxiæ.

DE TEMPESTATE.

1 TEMPESTAS quid sit, initio sectionis tertiæ nostrarum Ephemeridum abundè explicuimus: de qua propterea quòd cum superioribus cõmunia habet multa, seorsum scribã nihil nisi quòd tranquillitati opponitur: quæ aliud nihil est quàm fluctuantium in aere uentorum quædam (ut sic dicam) uacuitas. Quid propriè tranquillitas.

DE FERTILITATE ET sterilitate.

1 FERTILITAS utinam tam perpetua nobis esset, quàm omnibus re & nomine est cognita: & Sterilitas tam rara, quàm nemini non molesta. De utraque satius esse duxi hîc tacere, quàm pauca loqui: quemadmodum de Carthagine scripsit Salustius. Addam quòd ad Meteorologiam parum aut nihil omnino pertinere mihi uidetur.

DE

DE COMETIS ET traiectionibus.

COMETARVM, *traiectionum, & ignitarum aeris impressionum aliarum causas, generationē, species, differentias, magnitudinem, numerū, figuram, situm, demōstrationes, & portenta hîc à me nō expectabis: qui illa de proprio opere, tribus libris (modò haec arrisisse cognouero) propediem, cum alijs ingenuè tibi sum exhibiturus.* 1

DE TERRÆ MOTVS GEneratione, causis, speciebus, & alijs.

TERRAE motus generatio.

TERRAE *motus in hunc fit modum. Terra aquam multam in se continens, à Sole, stellis & igneis corporibus quae non pauca intra se habet, excalfacta, spiritum multum concipit: qui quia subtilissimus est, ocyssimus, & ad impetum faciendum aptissimus, uage per illius inania discurrens, quemadmodum copia uehementer concutit, ita motum & tremorem facilè parit.* Nam *dum collecta spirituum materia sibi exitum molitur, & in propriū naturalémque locum euolare susque deque cōtendit: quia dato obstaculo id assequi minus potest, alternatim & uicissim nunc terram exagitat, nunc ab ea repercussa insilit: & donec euerterit aut aperuerit, pervalidè aggreditur & insurgit.* 1

Motus terrę species quatuor. Prima.

Motus terrae species quatuor duntaxat hîc recensebimus: quanquā Aristot. *in lib. de Mūdo plures habet.* Vna, *ruina, arietatio & casus uocatur: Senecae inclinatio:* 2

clinatio: quando in unam partem motus totus à copioso spiritu, ui magna incumbente sese impellit: & nisi celeriter ex altero loco ad restituenda inclinata prospiciatur, plerunque subuertit.

3 Altera hiatus nuncupatur, quando profundè terra dehiscit: quod fit dum uiolenter & cõfertim erumpit spiritus ualidus & uehemens. Secũda.

4 Tertia agitatio, tremor. crispatio & succussio: Aristoteli pulsatio: quando terra ueluti intumescens assurgit, atque rursum residet. Tertia.

5 Quarta ἀνάνυμος est: quando magna terræ moles montis instar extrà egeritur. Aut ubi terræ pars aliqua subsidet: ex qua aut flumina, aut ignes erumpunt. Peripatetici in τρόμον κὴ σφύγμον, tremorem & pulsationem, quidquid id est distinxerunt. Quarta.

6 Tempora terræ motui dicta, sunt AEquinoctia, & quæ illa sequuntur hebdomades aliquot: quia tunc (ut suprà monuimus) in terra & extra uentorũ materia inualescit. Quę anni tẽpora terræ motui obnoxia.

7 Omnium terræ motuum tutissimus est qui crispatio uocatur. Nam agitatio in aliquam certam partem uiolenter non incumbit. Post hanc periculosa minus est arietatio, in qua motus alter alteri renititur. Periculum omnium maximũ habent hiatus & impulsatio. Qui terræ mot⁹ tuti & periculosi.

8 Non aliud est in terra tremor, quàm id quod in nube tonitru facit: nec hiatus aliud, quàm quum fulmen è nube erumpit, incluso spiritu luctante, uiam (qua data porta) in multorum perniciem ui sibi redimente.

Terræ

Terræ motus breues & longi.

Terræ motus à tenuioribus spiritibus & raris facti, statim desinunt: à crassis, qui in meatibus & cauernis impacti hærent, diutius perseuerant. 9

Sonus in terræ concussione pro flatulentæ materiæ qualitate, & cuniculi forma per quem meat spiritus exagitans, uarius edi deprehenditur: perinde atque in tonitru. 10

Flamma in terræ motu.

Spiritus in terræ penetralibus tremorem mouens, de uehemẽti collisione ad terræ latera (quomodo in nube exhalatio) totus aliquando flamma exire solet. 11

Secundum substantiã idem sunt faciens in terra motum, super terram uentum, & in nube tonitru. Exhalatio nimirum sicca, fluens & agitata. 12

Soni pro locorum natura à spiritib⁹ clausis varij.

Spiritus motor in angustis locis conclusus exiliter sonat: in recuruis raucum murmurat, & ueluti mugit: in duris fremit: in humidis & stagnantibus fluctuat. 13

In siccis locis & arenosis, motus terræ rarior esse solet, quàm alibi: quòd solum usqueadeo densè compactum non sit, quin fumi facilè & sine ui ascendere exiliréue possint. 14

Elegans & perapta simi litudo.

Quemadmodũ uenti supra terrã uim habent prævalidam robora etiam solidissima euertendi, & ædificia diruendi: adhæc, flatus in animalium corporibus, tremores, motus & distentiones excitandi, mẽbra mouendi, concutiendi & diuellendi: Ita in terræ penetralibus uires ad quidpiam tale moliendum non infirmas, collectos spiritus adipisci, certum est. 15

Si cum uento terræ motus non cessabunt, dies quadraginta 16

draginta

draginta, & quandoque anno, uel biennio uigebunt. quod antiquis sæpenumero obseruatum leges.

17 *Motus terræ fluuiorum ostia per eruptionem terra iniecta, ita quãdoque occludit & obstruit, ut particularia locorum diluuia, & urbium subuersiones derepente attulisse historijs proditum sit.*

Motus terræ diluuiorũ authores

18 *In mediterraneis, terræ motus pauciores quàm alibi sæuiunt: quòd illic solum non ita excauatum sit, ob maris & aquarum incursum fluctuúmque elisionem crebram.*

19 *Loca meridionalia minus quàm septentrionalia, terræ motui opportuna esse tradũt: propter calorẽ qui illic terræ poros aperit, & quidquid est uentorum uel spirituũ in ambientem exhaurit. Quod in borealibus contrario se habere modo, cum experiẽtia docet ratio.*

Loca terræ motui opportuna.

20 *In montuosis locis frequentius terræ agitatio timetur, quàm in planis: quia sub his cauernæ magnæ & spirituosæ plurimùm latent.*

Mõtuosa loca.

21 *Circa antrosa (ut sic dicam) loca ad quæ procumbit mare, tellus sæpenumero intremiscit: quòd mare spiritum exitum molientem, in sua penetralia remigrare cogit: qui postea uiribus reparatis ad pulsandum & mouendum fortior euadit.*

Antrosa loca.

22 *Fortis & diuturnus motus, quia meatuum terræ angustiam arguit, & spirituum multitudinem, necnon laterum terræ soliditatem & constantiam: idcirco tardè cessare consueuit,*

Qui terræ mot⁹ lõgiores.

23 *Autumno & Vere, per quæ tempora (ut superius monuimus) uigent fulmina, terras crebrius moueri quàm*

Quo anni tẽpore vigeãt terræ motus.

quàm æstate & hyeme, docet experientia: præsertim dum æstus imbrem sequitur, uel contrà.

24 *Motus maximè fiunt matutini & uespertini, sed propinqua luce crebri. Interdiu, circa meridiem: in quo summa aeris tranquillitas esse consueuit.*

Terræ motus quandoque pestilẽs & noxius.

25 *Quandoque in terræ motu accidit aquarũ ab impellente spiritu inundatio. Nonnunquam ignium erupto: præsertim si in locis sulphureis contingat: unde multa ex tetro uapore, cum hominibus moriuntur animalia.*

26 *Tradit Seneca sexcentarum ouium gregem motu terræ aliquando exanimatum fuisse: propterea quòd pestiferæ multæ qualitates sub terra latent, quæ unà cum spiritu per motum & hiatum foras erumpunt, & aerem nedum plantas & aquam inficiunt.*

Aquæ p terrę motũ salsæ.

27 *Terræ agitatio ob adustionẽ de motu natã & terrestre nescio quid admistũ, aquas erumpentes salsas plerunque reddit.*

Perapposita similitudo.

28 *Terræ motus exemplum & imaginẽ habes in castaneis: quas si igni non aperto cortice admouebis, uaporem internum à tenuante calore extimulatum, tunicæ illarum latera concutere, tandémque impetu facto perfringere, & cum prunis cinerem ac ligna extra foculum longè latéque proijcere, obseruabis.*

Dianæ Ephesinę templũ perceleбre igni vastatũ.

29 *Loca palustria terræ motui nihil aut minimùm obnoxia esse scribũt philosophi. Quod in celeberrimo illo Ephesiæ Dianæ tẽplo ducẽtis & uiginti annis sumptu indicibili à tota Asia extructo, obseruatum leges. nam in solo palustri, ne terræ motum sentiret, iacta habuit fundamenta*

fundamenta. Sed heus tu, hominum consilia fatalis ignis iactura irreparabili euertit.

30 *Halitus, aut, si mauis, siccus uapor, terræ motū cōmittēs, calidus ualde & rarus si fuerit: quādiu sol materias tenuans supra nos uersabitur, quiescet: per noctem, condensationis ratione, ualidior insurget.*

31 *Multi contingunt terræ motus, qui prius non desistunt quàm uentus uehemens & diuturnus emerserit: quibus comites (ut diximus) sese plerunq; dant soni ex constricta exhalatione, & uaria locorum habitudine perhorrendi.* Ventus vehemēs terræ motum impedit.

32 *Post magnam terræ agitationē ingens hiatus quandoque remansit: ostendens quæ motus ipse sorbuit: aliàs compresso ore eadem occultans: solo ita inducto, ut nulla uestigia extent: urbibus plerunque deuoratis, & agrorum tractu omni exhausto.* Prodigiosæ terrarū agitationes

33 *Terra sursum solida, & internè excauata, motui admodū obnoxia esse censetur: quia exhalationes occludit pertinacius, & in cauernis arctat diutius.*

34 *Insulas magno mari circundatas, & multum ab arida remotas, trepidationi terræ minimùm opportunas esse exploratum est: quòd aqua exhalationes & spiritus ad motum ineptiores reddat.* Marinæ īsulæ motus expertes.

35 *Terra solida, limosa, tenax & argillosa, quia uacuū paucum habet, & ægrè à se inuicem diuellitur, rarò tremere consueuit.*

36 *Quum in unam partem totus se motus impellit, aut fluctus more quædam fit uolutatio, horrendum est ualde & periculosum.* Qui motus periculosi.

Terræ motus in compactiore loco & densiore contingens, eo quòd illinc difficulter erumpat tremefaciẽs spiritus, diutissimè durat: in solutiore & rariore uanescit citius. 37

Vbicp esse nõ potest terræ mot⁹

Terræ motus quandoq; domum solam, nonnunquã ciuitatem, aliquando totam prouinciam euertit. Qui ob subterraneum halitum de loco uno in alium detrusum, ibique compressum, ubique esse non potest. 38

Terræ mot⁹ uariẽ diuersitates.

Subterraneus spirituum motus, terram quandoque tantùm agitat, nonnunquam subuertit: aliquãdo aperit, & multis in locis perforat: aliàs uehit, impellit, deprimit & attollit. quam diuersitatem ex uaria occultorum spirituum agitatione, & locorum natura emergere credibile est. 39

Loca aduers⁹ terræ motũ tutissima.

Tutissimi sunt Plinio aduersus terræ motum omnẽ, ædificiorum fornices, anguli quoque parietum, & postes alterno pulsu renitentes. Adhæc parietes terreo latere facti: saxis aut solidis lapidibus coagmentati, minus. 40

Contra terræ motum remedium præbent cloacæ, & specus creberrimi. Nam præconceptum spiritum exhalant, accedentibus multis ad eluuiẽ cuniculis. Sed omnium præstantissimũ propugnaculum, & præsentissima salus, est Dominus, qui non dicam terram, sed totum nutu tremefacit olympũ. cui honor & gloria. 41

METEOROLOGIAE ANTONII MIZALDI MONSLVCIANI

FINIS.

INDEX RERVM ALIQVOT

præcipuarum quæ in hoc opuſculo continentur. numerorum nota, folium deſignat: a paginam priorem, b poſteriorem.

F.ij.

Motus

Pluuiæ

Tonitru

FINIS.